

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

AAA/AAT v dětských domovech

Bakalářská práce

Autor práce: Suchá Jana

Obor studia: Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty

Vedoucí práce: Ing. Kristýna Machová

© 2018 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "AAA/AAT v dětských domovech" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 20.4.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce Ing. Kristýně Machové za rady, pomoc a trpělivost při vypracování bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým přátelům za podporu během celého studia.

AAA/AAT v dětských domovech

Souhrn

Bakalářská práce se zaměřuje na možnosti využití AAA (Animal-Assisted Activities) a AAT (Animal-Assisted Therapy) u dětí v dětských domovech a vlivem na jejich životní úroveň. Je členěna do dvou částí. První část je literární rešerše, ve které se uvádí dosavadní poznatky v oblasti zoorehabilitace. Druhá část je praktická, která je ve formě dotazníkového šetření. Jehož cílem bylo zjistit, jak vysoká je informovanost zaměstnanců dětských domovů v České Republice o možnosti využití AAA/AAT (canisterapie) u dětí, které jsou v DD umístěny.

V úvodní kapitole literární rešerše jsou sepsány poznatky týkající se zooterapie. Dále jsou zde stručně popsány formy (AAA, AAT, AAE), charakterizovány terapie dle zvířete, které je během nich využíváno a jejich pozitivního vlivu, které přináší. Primárně se jedná o zlepšení emocionální stránky člověka, kdy dochází ke zlepšení nálady, snížení stresu a odstranění případného pocitu osamocení. V další části jsou sepsány požadavky na zvíře, které je během zoorehabilitace využíváno.

Následující kapitola je věnována dětem, které vyrůstají nebo byly umístěny do dětského domova a jejich problémům. Tyto potíže mohou být spojeny s pobytem v ústavní péči. Jedná se především o problémy v oblasti psychopatologického a behaviorálního spektra, které zužují dětem život. V kapitole jsou uvedeny možné způsoby využití psů u dětí a oblasti, na které působí.

V rámci literární rešerše se objevilo široké spektrum možného využití psa u dětí. Pozitivní účinky byly zaznamenány v oblasti psychického stavu dítěte, zvýšení motivace v rámci zdokonalování jejich učících schopností či paměti. Pes se ukázal jako prospěšný též v rámci zlepšování fyzické zdatnosti. Avšak jednotlivé studie by potřebovaly opakování, aby se opravdu prokázal jejich pozitivní vliv na všechny oblasti dětské osobnosti.

V praktické části byla prokázána dobrá znalost pojmu canisterapie u zaměstnanců DD. Nadpoloviční většina respondentů hodnotí terapii za využití psa velmi pozitivně a měla by o ni zájem i pro děti v DD, kde pracují. Vyšší počet respondentů sdílí názor, že v jistých případech je canisterapie pro děti vhodnější než sezení s výchovným poradcem, a to konkrétně její individuální forma.

Klíčová slova: AAA, AAT, dítě, zvíře, pes, dětský domov

AAA/AAT in children's homes

Summary

My bachelor thesis is aimed on possibilities of application AAA (Animal-AssistedActivities) and AAT (Animal-AssistedTherapy) in children's homes and its influence on childrens quality of life. First part is literary research of existing data in area of zoorehabilitation.

Second part is practical and its based on informations gained by questionnaires fiilout by employees of children's homes in Czech Republic. The goal is how the employees are informed about useable options of AAA/AAT (canistherapy) for childern in childrens homes.

In the introductory chapter of the literary research are written the findings of zootherapy. There are also briefly described forms (AAA, AAT, AAE), characterized by the treatment of the animal that is used during the process and which positive influence it brings. Primarily it is about improving the emotional side of a person on his mood improving, stress reduction and elimination of the feeling of loneliness. In the next part are written requirements for the animal that is used during zoorehabilitation.

The following chapter is dedicated to children who are growing up or are placed in a children's home and their problems. These difficulties may be associated with staying in institutional care. This is primarily about problems in the area of psychopathological and behavioral spectrum that narrow the life of children. The chapter describes possible ways of using dogs for children and areas where they are working.

Within the literary research were shown a wide range of possible uses of dogs in children therapy. Positive effects were noted in the psychic state of the child, increasing motivation to improve their learning and memorising abilities. The dog also proved to be beneficial in improving physical fitness. However, individual studies should be repeated so that they can prove positibe influence in all areas of children's life.

In the practical part was achieved a good understanding of the term canistherapy for DD employees. For overwhelming majority of children's homes employees, as respondents, evaluate dog therapy very positively and they are interested in this therapy for their children in children's homes. A higher number of respondents share the view that in certain cases, canistherapy for children is more appropriate than sitting with a counselor, mainly the individual form of cainstherapy.

Keywords: AAA, AAT, child, animal, dog, children's home

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce.....	2
3	Literární rešerše.....	3
3.1	Využití zvířat v zoorehabilitaci.....	3
3.1.1	Formy zoorehabilitace	3
3.1.2	Oblasti ovlivněny AAA/AAT	4
3.1.2.1	Vliv AAA/AAT na kognitivní funkce a psychickou pohodu.....	4
3.1.2.2	Vliv AAA/AAT na pohybový aparát	5
3.1.3	Rozdělení dle druhu využívaného zvířete.....	6
3.1.3.1	AAA/AAT za využití psa.....	6
3.1.3.2	Hipoterapie.....	7
3.1.4	Testování a nároky na zvířata využívání v zoorehabilitaci.....	8
3.2	Specifika dětí v dětských domovech (DD).....	9
3.2.1	Děti v dětském domově	9
3.2.2	Legislativa.....	11
3.3	Využití psa v dětském domově	12
4	Metodika výzkumu	17
5	Výsledky.....	18
6	Diskuze.....	25
7	Závěr	27
8	Seznam použité literatury	28
9	Přílohy.....	34

1 Úvod

Přibližně od poloviny 20. století se odborníci začali intenzivněji zabývat aktivitami člověka se zvířaty s ohledem na jejich pozitivní působení na psychiku i zdravotní stav. Zvláště výrazný vliv v tomto odvětví mají koně a psi. Pro označení těchto činností se užívá zkratk AAA/AAT (aktivity za využití zvířat/terapie podporovaná zvířaty). V České republice využíváme pojem canisterapie, kterým je pojmenována metoda terapie za využití speciálně vycvičeného psa.

Pravidelný kontakt se psy a péče o ně přináší výrazné zlepšení především při řešení psychologických, citových, sociálně integračních problémů. Dále díky canisterapii může docházet ke kladnému progresu v edukační činnosti. Pozitivní výsledky dosahuje také v oblasti fyzického zdraví, jedná se například o zlepšení jemné i hrubé motoriky. Proto bývá canisterapie nejčastěji praktikovaná u starších lidí v léčebnách a domovech důchodců, ale také například u dětí, které jsou dlouhodobě hospitalizované nebo s psychickými poruchami, u dětí umístěných v dětských domovech a u problematické mládeže ve speciálních výchovných zařízeních.

V dětských domovech (dále DD) nemohou být psi chováni, tudíž dítě nemá téměř žádnou příležitost ke kontaktu se psem. Návštěvy canisterapeuta se psem jsou prakticky jedinou možností, jak dětem pravidelný kontakt se psy umožnit a tím jim zpříjemnit jejich pobyt v zařízení. Při pomyšlení na tyto děti člověka napadá, jaké jsou problémy života a psychiky dětí umístěných mimo rodinné prostředí a co konkrétně jim může canisterapie v jejich situaci přinést. S tím souvisejí konkrétní požadavky kladené na výcvik a vlastnosti psů vybraných pro tuto činnost a dále jaké aktivity s nimi lze při návštěvách dětských domovů provádět a jaké jsou jejich cíle.

Jak vyplývá z obecně prováděných průzkumů, jedním z největších problémů dětí žijících v dětských domovech je jejich pozdější začleňování do normálního života. Vzhledem k tomu, že canisterapie prokazatelně pomáhá překonávat překážky mezi lidmi a navazovat sociální vztahy, věřím, že i v tom může být dětem v rámci ústavní výchovy nápomocná.

2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je shrnout nejnovější informace týkající se zoorehabilitace, jejich podob a možností. Dále se zaměřit především na možnosti využití AAA/AAT v dětských domovech a jejich působení na děti, které zde žijí. Součástí cíle práce je také zmapovat informovanost zaměstnanců dětských domovů ohledně možností využití AAA/AAT u dětí.

3 Literární rešerše

3.1 Využití zvířat v zoorehabilitaci

3.1.1 Formy zoorehabilitace

Animal-Assisted Activities (dále pouze AAA) jež do češtiny překládáme jako aktivity podporované zvířaty. Tato forma spočívá v navštěvování klientů společně se specializovaným zvířetem a je především zaměřena na zlepšení motivace, nálady a celkové kvality života. Charakter jednotlivých aktivit může být obdobný u více rozdílných klientů (Fine, 2006). Aktivity podporované zvířaty mohou být prováděny odborníky, ale také i dobrovolníky. Nemusí mít předem definovaný cíl, vedenou dokumentaci a hodnocení (Glenk, 2017). Lze tedy konstatovat, že AAA má volnější postup, kterým necílí na určitý zdravotní stav (Muckle et Lasikiewicz, 2017). Aktivity podporované zvířaty se využívají zejména v mateřských školách, školách, pečovatelských domech, speciálních vzdělávacích institucích a v nemocnicích (Zsoldos et al., 2014).

Animal-Assisted therapy (dále AAT) v České republice známé, jako terapie podporovaná zvířaty. Jedná se o druhou nejčastěji využívanou formou zvířecí terapie. Při této činnosti je na terapeutické jednotce přítomen psodov se psem, klient a odborný pracovník, který dohlíží na potřeby klienta (Fine A. H., 2010). První zmínky o přítomnosti psa během terapií existují z šedesátých let z článků Borise Levinsona. Levinsonův hlavní cíl bylo využití zvířat jako motivátoru pro děti. V následujících letech se jejich využití rozšířilo i na další skupiny – dospívající, starší osoby, vězně, lidi s autismem nebo lidi s chronickým onemocněním. Terapie podporovaná zvířaty je založena na emocionálním spojení a vztahu mezi terapeutem a klientem, terapeutem a zvířetem a mezi klientem a zvířetem (Parish-Plass, 2008). Terapie za přítomnosti zvířete má na klienty vliv dále v oblasti fyzické, duševní a vzdělávací. Z fyzioterapeutického hlediska se terapií například zlepšuje jemná i hrubá motorika. V oblasti duševního zdraví můžeme pozorovat zlepšení pozornosti, soustředění, slovní interakce, snižuje se pocit úzkosti a osamělosti. Ve vzdělávání zlepšuje slovní zásobu, dlouhodobou, a i krátkodobou paměť. Důležitou roli hraje v již zmiňované motivaci, kdy přítomnost zvířete zvyšuje touhu po zapojení do skupinových a společenských aktivit a zlepšuje interakci s ostatními (Dimitrijevic I., 2009).

Mezi první pracoviště, které využívaly terapii za pomoci zvířat, můžeme řadit „Bethel Institut“ z roku 1867. Programy, které zde provozovali, byly například práce na farmě, ale také práce se psy, kočkami případně s ptáky (Grandgeorge, Hausberger, 2011).

Aktivity podporované zvířaty tak i terapie podporovaná zvířaty se stávají stále populárnějšími doplňky pro tradiční formy terapie v různých zařízeních, jako jsou školy, nemocnice či psychiatrická centra (Marino, 2012). Rozdílnost mezi AAA a AAT je především v tom, že u AAT je dán jistý terapeutický cíl, který je součástí léčebného plánu. Canisterapeutické jednotky v AAT obvykle nebývají u jednotlivých klientů shodné, protože se musí řídit jejich individuálními potřebami (Fine, 2006). Na druhé straně AAA zahrnuje více možností pro interakci mezi člověkem a zvířetem. V praxi se však někdy stává, že jsou obě formy spojeny a mohou se překrývat (Marino, 2012).

Animal-Assisted Education (dále AAE) neboli vzdělávání podporované zvířaty, které též řadíme mezi činnosti podporované zvířaty. O této formě hovoříme především ve školních souvislostech a o vlivu zvířat na podporu rozvoje kognitivních a emočních dovedností. Dále může být využívána v oblasti psychologie, jako ochranný faktor proti stresorům či úzkosti. Je vhodná pro osoby s emocionálními poruchami, poruchami chování případně s depresí související se školními kontexty (Dicé et al., 2017). Jedná se o cílenou, plánovanou a strukturovanou intervenci zaměřenou na vzdělávání, která je vedena kvalifikovaným pedagogem. Pokroky studenta jsou měřeny a zdokumentovány. Zejména v poslední době došlo ke zvýšení zájmu o využití zvířat, především psa, ve vzdělávacích programech. Psi mohou být využíváni, jako asistenti ve třídě k předvádění každodenních dovedností či jako předmět tvůrčího psaní nebo ztvárňují posluchače při čtení, mohou se i účastnit skupinových aktivit ve škole (Fung, 2016).

3.1.2 Oblasti ovlivněny AAA/AAT

3.1.2.1 Vliv AAA/AAT na kognitivní funkce a psychickou pohodu

Pro starší osoby je péče o zvířata prospěšná v rámci pomoci zachování kognitivních schopností. Děti se díky zvířeti mohou naučit pojetí odpovědnosti a empatie. Přítomnost zvířat má pozitivní dopad na lidskou náladu a na vnímání (Zsoldos et al., 2014).

Souhrnnou studii, zabývající se využitím AAA a AAT u lidí s depresemi, sepsali Souter a Miler (2007). Interakce se zvířaty probíhala převážně formou individuálních sezení, využití skupinové formy bylo výjimkou. Míru účinku AAA/AAT lze zhodnotit ve středním rozsahu, to znamená, že u pacientů nedošlo k rapidnímu snížení depresí, avšak vyskytoval se zde značný pocit úlevy.

J. Tribet et al. (2007) se zabýval otázkou zvýšeného výskytu onemocnění Alzheimerovi

nemoci z důvodu prodloužení délky života. Současně s tímto jevem docházelo k navyšování nákladů na léčbu, to vedlo společnost k přemýšlení nad inovativní péčí. Článek je zaměřen na možné využití AAT u pacientů s Alzheimerovou chorobou. Ukazuje se, že pes podporuje psychickou aktivitu osob, které s ním aktivně navazují kontakt (Tribet et al., 2008). Dále došlo ke snížení apatie, pocitu samoty, úrovně agrese (Zsoldos et al., 2014).

Využití terapeutických psů při eliminaci úzkostných poruch u pacientů se sníženou schopností se učit. Jedná se o druh poruchy, která se primárně projevuje akutní obavou z určité činnosti, jenž pacient vnímá jako stresující či náročnou. Projevy mohou být agrese, únava, zvýšené svalové napětí či snížená koncentrace. Po ukončení terapií se psem došlo u všech účastníků ke snížení úzkosti. Zajímavým jevem bylo, že terapie měla větší vliv na muže oproti ženám. Sám autor si tuto skutečnost nedokázal vysvětlit (Giuliani et Jacquemettaz, 2017).

Významný je též vliv zvířat na psychiku u starších osob umístěných do zařízení s dlouhodobou péčí. Seniori, kteří žijí v těchto zařízeních často trpí pocity osamělosti, v některých případech až depresi (Ebener et Oh, 2017). P. L. Bernstein ve své studii testoval vliv AAT na sociální chování a psychickou pohodu u osob žijících v zařízení s dlouhodobou péčí. Zvíře představovalo pro obyvatele příležitost ke komunikaci a dotyku s jinou živou bytostí. Závěrem došli k názoru, že AAT může být důležitým zdrojem sociální interakce, díky němuž dochází k rozvoji komunikace a zlepšení sociálního kontaktu (Bernstein et al., 2015). Dále se může prostřednictvím jednoduchých činností prováděných se zvířaty dosahovat zlepšení v behaviorální, fyzické i fyziologické oblasti. Již samotná návštěva psa u klientů, kteří nemají časté návštěvy, vede ke snížení jejich pocitu osamělosti. Výzkumy ukázaly že u klientů došlo z mentálního hlediska ke snížení depresí, vzteku, a naopak ke zvýšení pozitivních emocí, jakou je například sebeúcta. Fyzické změny nastaly ve zlepšení mobility, prostorové orientace a hmatové stimulace (Ebener et Oh, 2017).

3.1.2.2 Vliv AAA/AAT na pohybový aparát

Využitím hipoterapie u dětí s dětskou mozkovou obrnou se zabýval Yueh-Ling Hsieh et al. (2016). V první řadě interakce se zvířetem poskytuje cenné fyzické cvičení, které naučí dítě ke správnému držení rovnováhy a k reakcím na pohyby koňského těla. Významnou roli hraje kůň i v oblasti kognitivních a psychologických procesů. Otázce využití hipoterapie u dětí s mozkovou parézou se dále zabýval i Danielle Champagne et al. (2016). Studie, kterou vypracovali, jednak potvrzuje pozitivní vliv terapie na hrubé motorické funkce, ale také naznačuje možnost vlivu i na jemné motorické funkce. Tohoto jevu se může zřejmě dosáhnout

díky zesílení svalů na trupu, jenž jsou považovány za důležitý faktor vedoucí ke zlepšení kontroly pohybů horní končetiny a přesnosti motorických úkolů. Zesílení svalů trupu vedlo ke stabilizaci držení těla a následkem toho došlo ke zlepšení distální kontroly ruky.

Min Joo Kim et al. (2017) vypracoval studii na zjištění rozdílnosti účinku zprostředkovaných skutečným koněm a simulátorem. Dosavadní terapie za využití koní byly především propagovány u kategorie dětí. Vzhledem k zvyšující tendenci stárnutí obyvatelstva, se zvyšuje i zájem starších osob o jízdu na koni. I u starších obyvatel má hipoterapie význam, jelikož usnadňuje aktivaci posturálního svalstva a díky tomu dochází ke zlepšení a usnadnění výkonu činností na základě motorických dovedností. Zásadní omezení využití hipoterapie, jako cvičení pro starší osoby, je špatná dostupnost, náklady a v neposlední řadě bezpečnost. Z tohoto důvodu byly vyvinuty simulátory jízdy na koni, které poskytují bezpečnou, zábavnou a ekonomicky přijatelnou alternativu hipoterapie. I přes to, že simulátor do detailu napodobuje pohyby skutečného koně, nedosahuje takových výsledků. Je pravděpodobné, že tento jev je způsoben absencí živé tkáně, funkčností dýchacích cest živého organismu.

3.1.3 Rozdělení dle druhu využívaného zvířete

Nejoblíbenější volbou při výběru zvířete na terapie bývají zejména psi a koně, ale existují i další zvířata, která se dají využívat, mluvíme o kočkách, rybách, drobných savcích případně o terapii za přítomnosti exotických zvířat (Marino, 2012). V této kapitole jsou představeny nejvíce známé terapie.

3.1.3.1 AAA/AAT za využití psa

Lidé mají se psy dlouhou společnou historii. Již od jejich domestikace, která proběhla před více než 30 000 lety, hrají psi významnou roli v evoluci lidstva. Během této doby docházelo u psa k formování morfologického, behaviorálního i kognitivního repertoáru využitím selektivního chovu s cílem získání žádaných schopností a fenotypů. Díky tomu můžeme pozorovat pozoruhodnou rozmanitost v rámci jednoho druhu (Glenk, 2017).

Psi jsou v terapiích nejvíce využívaným zvířetem, především díky jejich schopnosti učení a typické potřebě sociálního kontaktu (Bernabei et al., 2013). Jsou užiteční během budování důvěry a vztahu mezi terapeutem a klientem (Zents et al., 2017). V dnešní době nejsou pouze součástí našeho života, jako domácí zvířata, ale jsou také nepostradatelným společníkem v armádě, u policie a zdravotnické péči v podobě využití psů během terapií.

Typická návštěva terapeutického psa trvá průměrně 10-15 minut, které jsou strávené mazlením nebo hrou s vycvičeným a certifikovaným psem. Psovod má za úkol kontrolovat psa, dohlížet na jeho potřeby a odpovídat na otázky ohledně psa, na které se klient může ptát (Marcus, 2013). Mezi další aktivity vykonávané se psem patří procházky, péče o psy, krmení (Ebener et Oh, 2017), trénink se psem, kdy klient psovi dává povely a odměny, případně je pes prostředníkem vzpomínek klienta, který vzpomíná na svého psa nebo zvířata, která měl (Cipriani et al., 2013).

Sociální interakce mohou být nepředvídatelné a vyžadují individuální přístup, který se mění dle fyziologických potřeb a dle chování psa. Existují již případy, kdy došlo k únavě až k vyhoření u terapeutických psů (Ng et al., 2014). Zjistilo se, že AAT/AAA má vliv na hladinu kortizolu u psů, je však potřebné dalšími výzkumy zjistit, zda tento jev u psa naznačuje negativní stres nebo pozitivní vzrušení (Endenburg et Van Lith, 2011). Majitel psa musí dále dohlížet na veškerá veterinární a hygienická ošetření psa, aby zabránil případnému šíření infekce.

Během návštěv terapeutických psů dochází u člověka k fyziologickým změnám. Objevuje se snižování stresových hormonů, jako je například epinefrin a norepinefrin, stejně jako zvyšování hladin endorfinu případně oxytocinu, který má protistresové účinky a zvyšuje práh bolesti (Marcus, 2013). Dále u klientů může docházet ke snížení srdeční frekvence a krevního tlaku, díky čemuž se dosáhne pocitu celkové pohody. S účinky je úzce spjato zlepšení chování, snížení agrese a násilí (Zents et al., 2017).

3.1.3.2 Hipoterapie

Hipoterapie využívá především přirozených pohybů těla koně, ke zlepšení funkčních omezení, vývojových a fyzických postižení. Může být předepsána pro dosažení zlepšení v postoji, rovnováze či mobilitě (Stergiou, A. et al., 2017). Způsob, jakým je kůň během terapie využíván, závisí na specifických potřebách jednotlivých klientů, odborných znalostech terapeuta a dosaženém výcviku koně. Rehabilitace je založena na principu napodobování vzorce chůze, který je zprostředkován pravidelnými pohyby koňského hřebu při pohybu, během chůze koně dochází k vysílání vzruchů do centrálního nervového systému klienta a výsledkem je stimulace motorických neuronů a vytváření správných vzorů pohybu. Klient komunikuje s terapeutem a aktivně reaguje na pohyby koně. Jednotlivé terapie jsou zdokumentované a na základě zpětné vazby od klienta mohou být případně i upravovány. Dále bylo také zjištěno, že hipoterapie podporuje i emocionální stránku klienta, pomáhá mu překonat obavy ze svého

postižení případně nemoci a díky vzrůstající důvěře v koně i terapeuta se zvyšuje také víra ve své vlastní schopnosti (Govender et al., 2016). Zejména u paralyzovaných jedinců hipoterapie významně přispívá ke zlepšení stavu na základě fyzických rehabilitačních programů (Koca, 2016). Byly prokázány pozitivní účinky v rámci zlepšení hrubých motorických schopností, rovnováhy, chůze a dalších funkčních procesů u osob s cerebrální parézou (Hsieh et al., 2016).

Hipoterapeutický tým se skládá z terapeuta, trenéra koně a instruktorů, kteří jdou po obou stranách koně. Při vykonávání hipoterapie je přítomný fyzioterapeut, který kontroluje chůzi koně – rychlost chůze a orientuje koně různými směry, následně tyto pohyby vyvolávají u pacienta neuromuskulární a senzorické reakce. Je využívána u velkého spektra klientů. Může se jednat o klienty s mozkovou obrnou, s Downovým syndromem, s poruchou autistického spektra, se svalovou dystrofií, roztroušenou sklerózou, případně i s psychickými poruchami (Koca, 2016).

3.1.4 Testování a nároky na zvířata využívaní v zoorehabilitaci

Ve zkušebním řádu, který vydal Klub speciálního výcviku ČKS Helpes a Helpes – Centrum výcviku psů pro postižené o.s. (2013), se uvádí následující. Záměrem zkoušky je především prověření vrozených povahových vlastností psa, ovladatelnost psa a také schopnost psovoda vykonávat canisterapii. U psa se klade důraz na to, aby byl přátelský, z kontaktu s lidmi měl radost a důvěřoval jim, měl vyrovnanou povahu. I minimální náznak agresivity ze strany psa je nepřipustný, stejně tak i projev bázlivosti či nervozity. Během zkoušky se posuzují i schopnosti psovoda. Zkoušející se zaměřují na jeho komunikační schopnosti s klientem, na celkové vystupování a chování.

Zkouška se skládá ze dvou základních oddílů. Prvním oddílem je poslušnost psa, která se boduje. Z celkového počtu bodů 100, je pro splnění této části nutné minimálně 70% úspěšnost. Cviky, které se hodnotí:

- 1. Přivolání psa ke mně nebo k noze za ztížených podmínek*
- 2. Ovladatelnost psa na vodítku za pohybu*
- 3. Ovladatelnost psa na vodítku za klidu – na místě*
- 4. Polohy psa za klidu – sedni, lehni, vstaň před nebo vedle psovoda*
- 5. Průchod skupinou osob*
- 6. Aport – předmět psovoda*
- 7. Chování psa krátkodobě uvázaného a ponechaného o samotě*
- 8. Ponehání psa na místě – dlouhodobé odložení*
- 9. Klid psa vůči nárazovým zvukům*

Druhá část je zaměřena na speciální cviky. Příklady cviků jsou například prohlídka psa, reakce psa na rušivé vlivy a nečekané podněty, aportování jiné osobě za asistence psodva či kontakt psa s tělesně postiženými (Klub speciálního výcviku ČKS Helpes a Helpes – Centrum výcviku psů pro postižené o.s., 2013). Všechny speciální cviky jsou uvedeny v příloze č. 2.

Zkušební řád, vydaný Českou kynologickou unií, není závazným pravidlem, jelikož ČR nemá vydané jednotné standardy pro vykonání zkoušek. Pravidla vykonání canisterapeutických zkoušek se mohou lišit u jednotlivých organizací, které zkoušky pořádají. Nejedná se o velké odlišnosti, jelikož všechny vycházejí ze stejného základu, který vydala mezinárodní společnost Delta Society. Příklady organizací, u kterých lze vykonat zkoušky pro vykonávání canisterapie – Helpes, Pomocné tlapky, o.p.s., Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s., Cantes, o.s., Canisterapie o.s.

3.2 Specifika dětí v dětských domovech (DD)

3.2.1 Děti v dětském domově

Institucionální péče představuje velký význam pro děti, o které se jejich rodiče nemohou z různých důvodů starat a poskytnout jim požadovanou péči (Oliveira et al., 2014). V České Republice byl nejvyšší počet dětí v institučních zařízeních po konci 90. let minulého století. Tyto instituce spadají do následujících oblastí: zdravotní péče, vzdělávání a sociální péče (Vávrová et al., 2014). Gillian Morantz a Jody Heymann (2010) se zabývali životem v rezidenční péči z pohledu dětí. Ve své studii udávají důvody umístění dětí do ústavní péče: zanedbávání dítěte, osiřelost, zneužívání, opuštění či chudoba.

Dětství představuje vývojovou fázi, ve které vzájemné vztahy mezi dítětem a jeho pečovatelem (rodič, vychovatel/ka v DD) hrají významnou roli pro zdravý fyzický, psychologický i sociální vývoj dítěte. Několik studií ukázalo, že ústavní péče má negativní účinek především na malé děti (EL Koumi et al., 2012). Děti a dospívající, kteří se ocitnou v jakékoli míře v náhradní výchovné péči díky traumatickým zážitkům (např. nevhodné zacházení) či s negativními zkušenostmi a frustrací se svými rodiči a jinými dospělými mohou být náchylnější na některé psychopatologické rizikové faktory (například nízká sebeúcta, emoční nejistota). Je zde vysoká pravděpodobnost rozvoje nízkého psychosociálního přizpůsobení v dětství, dospívání a následně i v dospělosti (Balluerka et al., 2014). Dle výzkumu u dětí ve věku 6–12 let, které byly umístěny v ústavní péči, se dále vyskytují

následující problémy: ADHD, hyperaktivita, separační úzkostná porucha, enuréza (bezděčné noční nebo i denní pomočování), poruchy řeči, poruchy spánku, poruchy učení (EL Koumi et al. 2012). U mladistvých v rezidenční péči se vyskytují rizikové faktory pro psychopatologii. Jedná se například o nízké sebevědomí, špatné sociální dovednosti, obtíže projevující se při integraci ve škole případně trauma z dětství. Jednotlivé studie také zaznamenaly predispozice k psychickým problémům u dětí (Muela et al., 2017).

U dětí, které žijí v dětském domově, se může v některých případech projevit proces tzv. institucionální deprivace, jako důsledek dlouhodobého umístění v institucionálním zařízení. Jedná se o sekundární deprivaci, v níž dochází k nechtěné vazbě na institucionální prostředí a oslabení schopnosti konkurovat v životě mimo zařízení (Hrbáčková et Šafránková, 2016).

Jedním z významných faktorů prevence rizikového chování jedince je samoregulace jeho chování. Definicí samoregulace chování se udává schopnost sledovat, upravovat či potlačit své chování, pozornost či emoce na podkladě vnitřních podnětů a zpětné vazby od ostatních. Jeho nedostatek může vést k řadě vzorců rizikového chování, jako je impulzivní chování, deprese, sebevražedné chování případně symptomy úzkosti (Vávrová et al., 2014). Vzory atypického chování byly hlášeny především u dětí, které zažily dlouhodobou nedostatečnou péči ze strany rodičů, či případně u dětí, které byly zařazeny do institucionálního zařízení v brzkém věku (Oliveira et al., 2014). Správná a citlivá péče má výrazný dopad na sociální, emoční a kognitivní vývoj dítěte. Studie emoční regulace u dětí, které žijí v institucionálních zařízeních jsou důležité z několika příčin. Prvním důvodem je, že schopnost regulovat emocionální stavy hraje významnou roli téměř ve všech oblastech sociálního i psychologického fungování a adaptace. Při absenci této schopnosti může docházet k vytvoření emocionálních a behaviorálních problémů a z dlouhodobého hlediska může významně ovlivnit vývoj dětí (Batki, 2017).

Posouzení souvislosti mezi obdobím před umístěním dítěte do dětského domova a pobytu v dětském domově se stalo předmětem výzkumu Isabel Soares et al. (2013). Tvrdí, že je také třeba věnovat pozornost i období, které dítě strávilo u své rodiny, neboť většina dětí, žijících v DD, pochází ze špatných rodinných podmínek. Jedná se o zanedbávání ze strany rodičů, chudoby, zneužívání, všechny tyto okolnosti mohou mít vliv na následné chování dítěte či na jeho fyzický a kognitivní vývoj. Častý je též zvýšený výskyt sociálně-emočních potíží a problémy v oblasti psychopatologie. Další bodem studie byla otázka, zda tyto dopady mohou být zmírněny příznivým vztahem mezi dítětem a pečovatelem. Výzkumný tým prokázal, že

vývoj dítěte může být ovlivněn prostřednictvím školených pečovateli, kteří jsou školeni ke vřelé a citlivé interakci s dítětem. Dále se snaží, aby každodenní rutiny a aktivity podporovaly společensko-emoční vývoj dětí v institucích.

Getrude Dadirai Gwenzi (2018) věnoval svou studii otázce, týkající se odchodu dětí z dětského domova do dospělosti. Fáze dospělosti bývá nejistým a složitým obdobím pro většinu mladých lidí. Dospívající lidé, kteří však vyrůstají v rodinném prostředí, se nemusí zcela oddělit od svých rodin během přechodu do dospělosti. Oproti této skutečnosti se od mladistvých, kteří vyrůstají v DD, očekává „okamžité dospění“ ihned po opuštění DD. Je na ně vynaložena velká psychologická zátěž. Možný nedostatek dostatečného osobního kontaktu v rezidenční péči může mít často za následek obtíží při vytváření plnohodnotných vztahů v budoucím osobním životě.

3.2.2 Legislativa

Dětské domovy jsou právně ošetřeny dle zákona č.109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Každé dítě má základní právo na výchovu a vzdělání, které musí být zajištěno ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči. Toto právo musí být zajištěno zároveň v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána. S dítětem musí být zacházeno v zájmu jeho osobnostního rozvoje. Zároveň musí být vytvořeny podmínky, které budou podporovat sebedůvěru dítěte, rozvíjet citovou stránku jeho osobnosti a umožní mu aktivní účast ve společnosti.

Výše zmiňovaná zařízení jsou povinna poskytovat náhradní výchovnou péči v zájmu zdravého vývoje dítěte, řádné výchovy a vzdělání, a to dětem ve věku od 3 do 18 let (případně 19 let). Tato povinnost je založena na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péčí. Dítěti je poskytnut mimo jiné i nácvik rodičovských a dalších dovedností, kterou jsou nezbytné pro výchovu a péči v rodině. Při odchodu do původní rodiny případně do náhradní rodinné péče je dítěti poskytnuta podpora, kterou zajišťuje zařízení.

V dětském domově je o děti pečováno dle jejich individuálních potřeb. Vůči dítěti mají zodpovědnost především v oblastech výchovné, vzdělávací a sociální. Je zde zajišťována péče o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a zároveň nemají žádné závažné poruchy chování. Tyto děti navštěvují školy, které však nejsou součástí dětského domova. Do DD mohou být umísťovány zpravidla děti ve věku od 3 do nejvýše 18 let. Avšak mohou zde být umístěny též nezletilé matky společně s jejich dětmi.

Další možností umístění dětí jsou dětské domovy se školou. Tato zařízení mají povinnost poskytovat péči v prvním případě o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, které mají závažné poruchy chování, případně pro ty, které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovnou léčebnou péči. Druhým případem nezletilých, které jsou umísťovány do DD se školou, jsou děti s uloženou ochrannou výchovou. Případně třetí možnost zařazení do výše zmiňovaného zařízení, jsou nezletilé matky, které zároveň splňují podmínky z předchozích dvou případů a jejich děti, které nemohou navštěvovat a být vzdělávány ve škole, která není součástí dětského domova se školou.

Existují dvě formy dětských domovů se školou. První formou je DD se školou, který je zřízený odděleně pro děti. V druhé formě dětských domovů se školou se nachází zřízené rodinné skupiny, které jsou oddělené pro děti.

Děti, které mohou být umístěny do DD se školou, jsou zpravidla ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. V případě, že již dítě nemá důvody pro zařazení do školy, která je zřízená v rámci dětského domova, je zařazeno do školy, která nespadá pod DD se školou. Přeražení je vyřizováno na základě žádosti ředitele dětského domova se školou.

Pokud dítě po ukončení povinné školní docházky nemůže, na základě přetrvávající závažné poruchy chování, pokračovat ve studiu na střední škole nebo neuzavřeli pracovněprávní vztah, je přeraženo do výchovného ústavu (Česko, 2002).

3.3 Využití psa v dětském domově

Je dokázána významná role, kterou zvířata představují v prostředí, ve kterém děti žijí. Můžeme poukázat na fakt, že už dětské hračky jsou navrhovány tak, aby představovaly nesčetné množství zvířat, jako jsou koně, králíci a psi. Dětské knihy i příběhy jsou plné zvířat, často ztvárňujících ústřední postavu. Oba tyto fakty jsou založeny na předpokladu, že mezi dětmi a zvířaty existuje jistá vazba. Toto spojení může pomoci k vytvoření spojení mezi dítětem a pracovníkem, jenž je doprovázen zvířetem a který je díky tomu považován za přístupnějšího. Spolupráce se zvířetem mohou být zejména přínosné pro děti, které mají potíže s důvěrou a vytváření kontaktů s novými lidmi (Evans et Gray, 2012). Výzkumy dokázaly, že interakce

se zvířaty může u dětí snižovat stres, také může snížit symptomy u dětí, které mají poruchu pozornosti či poruchu chování (Martin et Farnum, 2002). Terapeutická činnost se dále zaměřuje na sociální chování, emocionální a psychickou pohodu (Bernstein et al., 2015).

Nekane Balluerka et al. (2014) uskutečnili výzkum, jehož cílem bylo zkoumat vliv AAT u dospívajících dětí s traumatickým zážitkem z dětství a duševními problémy. Díky těmto špatným zkušenostem přichází do ústavní péče s obavami a odmítají komunikovat s pedagogy či vychovateli. Ukázalo se, že probíhající AAT napomohlo dítěti k opětovnému nalezení důvěry vůči druhým lidem a schopnosti navazování vztahů.

Existují případy, kdy zneužívání dítěte je důvodem jeho odebrání a umístění do ústavní výchovy (Morantz et Heymann, 2010). Byl zkoumán vliv AAT u zneužívaných dětí. Porovnávali 3 skupiny subjektů, v první skupině pes nebyl přítomen, v druhé byl přítomen, ale nebyl aktivně využíván během terapie a ve třetí byl pes i více zapojen do probíhajícího procesu. Během terapeutického procesu měli děti za úkol vyprávět příběhy, které se týkaly jejich zneužívání. Ve skupině, kdy bylo zvíře součástí terapie, vyprávěly děti své příběhy psovi, jenž byl využíván především jako posluchač. Děti mohou říct zvířeti o svém zneužívání, neboť se v jeho přítomnosti cítí bezpečněji a jsou více spokojené. Předpokladem terapie bylo snížení symptomů způsobených traumatem. Tato hypotéza se ve výsledku potvrdila, jako pravdivá (Dietz et al., 2012).

ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou) je jedním z problémů, se kterými se mohou děti z dětských domovů potýkat (Muela et al., 2017) Schopnost stimulačních látek snižovat symptomy ADHD je prokázána. Avšak jsou hlášeny nežádoucí vedlejší účinky a u některých jedinců se setkáváme i s nedostatečnou odpovědí organismu. Z tohoto důvodu se začaly hledat možné alternativy terapie k zmírnění příznaků ADHD, které je obecně známo jako porucha s primárním deficitem v oblasti pozornosti a chování. Další důkazy však podpořily teorii, že je ovlivněno i motivačními deficity. Interakce s terapeutickým zvířetem může vést ke zvýšení motivace k dodržování terapie a dále by zvíře mohlo mít pozitivní vliv i na sociální učení. Děti s ADHD, které absolvovaly terapii se psem, vykazovaly výrazné zlepšení v oblasti pozornosti a snížení závažnosti příznaků. Zlepšení se prokázalo již 4. týden od zahájení terapie. Z výsledků vyplývá, že terapie za přítomnosti psa se může stát novou terapeutickou metodou ADHD (Schuck et al., 2013).

AAT je jedním typem doplňkové terapie, která se stává populární pro děti a dospívající s nebo s rizikem vzniku duševních zdravotních problémů. Mezi tyto případy patří i děti, které žijí v DD a je u nich zvýšené riziko potíží v oblasti psychopatologie (Soares et al., 2013). Byly sepsány poznatky ze studií týkajících se vlivu AAT na duševní problémy. Výsledky byly

takové, že AAT je možné využívat, jako terapii, ale ne vždy se dojde k výraznému zlepšení problému. V závěru bylo uvedeno, že je třeba více studií, které se budou zabývat touto problematikou (Hoagwood et al., 2016).

V předchozí kapitole jsme se dozvěděli, že děti v DD mohou též trpět poruchou autistického spektra (PAS). U těchto dětí byly zkoumány účinky terapie podporované zvířetem na jejich sociální dovednosti. Byl porovnáván dopad terapie se psem, která se zaměřovala na sociální dovednosti dětí, s klasickým vzdělávacím programem pro zdokonalení sociálních schopností bez přítomnosti psa. Děti, nacházející se ve skupině se psem, vykazovaly méně příznaků oproti skupině bez psa. Díky začlenění psa do skupiny došlo u dětí také ke snížení specifických symptomů deprese, dále i pocitů izolace a neúčinnosti ve společenských interakcích. Autoři se domnívají, že tyto výsledky jsou způsobené díky vlivu psů na afektivní nebo emocionální stavy účastníků. Významný byl také kontakt, které děti z experimentální skupiny navazovaly s terapeuty i mimo sezení (Becker et al., 2017).

U dětí, které vyrůstají mimo rodinné prostředí, se někdy mohou vyskytovat znaky problémového chování. Byl zkoumán vliv na toto chování, které může u dětí způsobit kontakt se zvířetem. V tomto případě bylo kromě psa využito i dalších zvířat například kočky či koně. Mladiství strávili 2 dny v týdnu po dobu 3 měsíců na farmě, kde přišli do kontaktu s výše zmiňovanými zvířaty. Vyhodnocení ukázalo, že jednotlivci, kteří se zúčastnili programu, vykazovali zvýšení přesvědčení o svých schopnostech a odvaze, došlo též ke zlepšení schopnosti adaptace. Zároveň došlo ke snížení pocitu nedostatečnosti a výskytu depresí. Důležité je také zmínit vymizení sebevražedných sklonnů. Účast v programu mimo jiné vedla i ke zlepšení postoje vůči učitelům a k pozitivnímu posunu přizpůsobení ve škole. Díky vytvoření kladného vztahu k pedagogům se ve škole snížilo problémové chování a zvýšila se motivace a pozornost během vyučování (Muela et al., 2017).

Jedním z dalších možných problémů u dětí je snížená schopnost se učit. Toto znevýhodnění se projeví například i ve čtení (EL Koumi et al., 2012). Dále zmiňovaná studie se zabývá snížením dovednosti číst u dětí a řešení tohoto problému za pomoci přítomnosti psa během programu na zlepšení čtení. Objekty experimentu se staly děti rozdílného věku, nejmladší děti navštěvovaly mateřské školy, nejstarší 4. třídu základní školy. Nejvýraznější rozdíl se udál u nejmladších dětí, kde experimentální skupina dosahovala vyšších hodnot v oblasti čtenářských dovedností. Závěrem lze říci, že přítomnost psa vede především k větší motivaci dětí do práce a ke zvýšení nadšení a radosti ze čtení (Kirnan et al., 2016). Vlivem zvířete na zlepšování čtení u dětí se zabývaly také další studie. U dětí, které se zúčastnily výzkumu, bylo jedním z hlavních předpokladů, že nemají alergie na psy, a především z nich

nemají strach Zejména u nejmladší skupiny dětí došlo k výraznému zlepšení motivace (Bassette et Taber-Doughty, 2013). Výsledky jsou dosti obdobné, jako u studie, kterou vedl J. Kirnan, za přítomnosti psa byly děti více ochotné spolupracovat a číst nahlas. Přínosem bylo zjištění, že u dětí, které četli psům nahlas došlo nejen ke zlepšení čtenářských dovedností, ale byl zde zpozorován i pozitivní vliv na sociální, behaviorální a emocionální procesy. Děti ohodnotily hodiny se psy velice pozitivně a své hodnocení dokládaly tvrzením, že během čtení psovi se cítily uvolněně a bavily se. Dále vyvrátily pocity nervozity, neboť jak svými vlastními slovy popsaly „psi vás nekritizují, pouze poslouchají“ (Fung, 2016).

Vliv psa na děti předškolního věku, a to v oblasti paměti a schopnosti plnit zadané úkoly. Experimentu se zúčastnilo celkem 12 dětí, ve věku 3-5 let. V prvním případě se jednalo o reálného psa, v druhém o plyšového psa a ve třetí situaci, zde byl přítomen asistent. Výsledky ukazují, že za přítomnosti skutečného psa dosahovaly děti nejlepších výsledků a že skutečný pes byl pro děti také největší motivací (Gee et al., 2010).

Je znám všeobecně uznávaný názor, že děti potřebují fyzickou aktivitu, jako součást svého vývoje. Ukázalo se, že pohyb je nezbytný pro vývoj mnoha kognitivních funkcí, jako je jazyk, pocit a vnímání. Tímto názorem se zabývala Nancy R. Gee ve svém dalším článku, kde se zaměřila na působení AAA na děti v předškolním věku a jejich motorické schopnosti. Působení ověřovala ve 3 oblastech motorických dovedností – 1) pohyb, 2) stabilita a 3) manipulace. Výsledky ukázaly, že děti úkoly plnily rychleji v případě, když byl při výkonu přítomný pes. Nancy R. Gee tento výsledek přikládá 2 možným vysvětlením. První vysvětlení odpovídá spektru výzkumů, které dokazují, že přítomnost zvířete může snížit fyzické reakce na stres a vést ke snížení krevního tlaku, důsledkem toho dojde ke snížení případného strachu z kritiky při neúspěchu a dítě je méně nervózní. Druhé vysvětlení je založeno na tvrzení, že děti dokončily úkoly rychleji, díky tomu, že pes slouží jako motivátor – zlepší náladu dítěte nebo se u dítěte zvýší úsilí během plnění úkolu (Gee et al., 2015).

Problematika obézních dětí byla popsána ve studii, kde se testoval vliv psů na aktivitu obézních dětí. Studie se zúčastnilo 12 dětí, ve věku 8-12 let, které náhodně rozdělil do dvou skupin. Příklady cviků se psem, jako například agility, kdy dítě překonávalo předem připravenou trasu a snažilo se být rychlejší než přítomné zvíře. Druhou variantou cvičení byla obdoba baseballu, při kterém se jedinci snažili oběhnout co nejvíce kol, než pes přinese aport. K porovnání výsledků byla využita skupina dětí, kde cvičení probíhalo obdobně, ale úlohu psa plnil člověk. Výsledky ukázaly, že při tréninku se psem děti vykazovaly vyšší fyzickou aktivitu oproti druhé variantě, avšak spokojenost, motivace a nadšení byly srovnatelné u obou skupin.

Na základě tohoto experimentu, lze předpokládat, že by se pes mohl stát velkou motivací pro obézní děti k vykonávání fyzických aktivit (Wohlfarth, R et al., 2013).

4 Metodika výzkumu

Metodou praktické části bakalářské práce je dotazníkové šetření. Probíhalo v dětských domovech (DD), které se nacházejí v České Republice, od 1. února do 28. února 2018. S žádostí o spolupráci s průzkumem bylo celkem osloveno 11 DD, a to prostřednictvím e-mailu případně telefonicky. Dětské domovy byly vybrány na základě faktu, že zde v současné době neprobíhá AAA/AAT za využití psa. Na žádost o spolupráci s dotazníkovým šetřením odpovědělo 6 DD, do kterých jsem následně zanesla dotazníky v tištěné formě, které byly rozdány zaměstnancům a vyplněny. Výjimkou byly dětské domovy v Benešově a v Dolních Počernicích, kam byl dotazník zaslán elektronickou poštou a po vyplnění jej zaměstnanci zaslali zpět na mou e-mailovou adresu. Konkrétně se dotazníkové šetření zúčastnily následující dětské domovy: Dětský domov Pardubice, Dětský domov Racek Benešov, Dětský domov a školní jídelna Nové Strašecí, Dětský domov Unhošť, Dětské centrum Veská středisko Staroholická a Dětský domov Dolní Počernice.

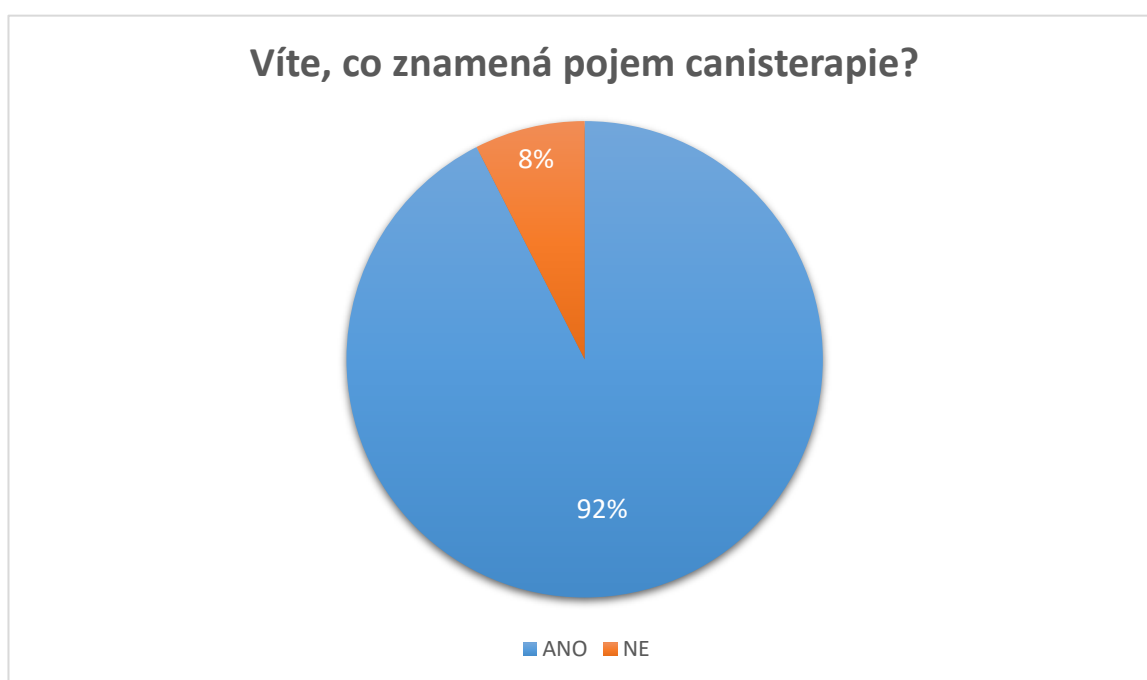
Tématem dotazníkového šetření je informovanost zaměstnanců dětských domovů ohledně možnosti využití AAA/AAT za přítomnosti psa u dětí, dále na vlastní zkušenosti s touto metodou a na případný zájem o ni. Celkem bylo vyplněno 40 dotazníků. Průzkumu se zúčastnilo z celkového počtu 40 lidí 34 žen a 6 mužů. Zastoupení věkových kategorií respondentů – 9 z kategorie 18–30 let, 12 z kategorie 31–45 let a 19 z věkové kategorie 46 let a více. Všichni respondenti byli zaměstnanci v dětských domovech a zastávali následovní pozice – ředitel (2x), vychovatel/vychovatelka (34x), sociální pracovník/pracovnice (2x) a pozice lékař (1x). Dotazník je určen pro zaměstnance dětských domovů, kteří zastávají výše uvedené pozice, je zcela anonymní a skládá se z 10 otázek. Obsahuje převážně uzavřené otázky, kdy respondenti vybírali z uvedených možností. Dále bylo využito otevřených otázek, na které je nutno odpovídat vlastními slovy. Využito bylo také hodnocení dle Likertovy škály. Dotazník se nachází v příloze č. 1.

5 Výsledky

Otázka č. 1: Víte, co znamená pojem canisterapie?

Z celkového počtu 40 dotazovaných odpovědělo 92,5 % ANO a pouhých 7,5 % respondentů nevědělo, co pojem canisterapie znamená.

V případě, když respondenti uvedli, že vědí, co znamená pojem canisterapie, byli požádáni, aby napsali svými slovy, co si pod canisterapií představují. Všichni uvedli správnou definici pojmu canisterapie a tou je, že se jedná o terapii za pomoci využití psa.

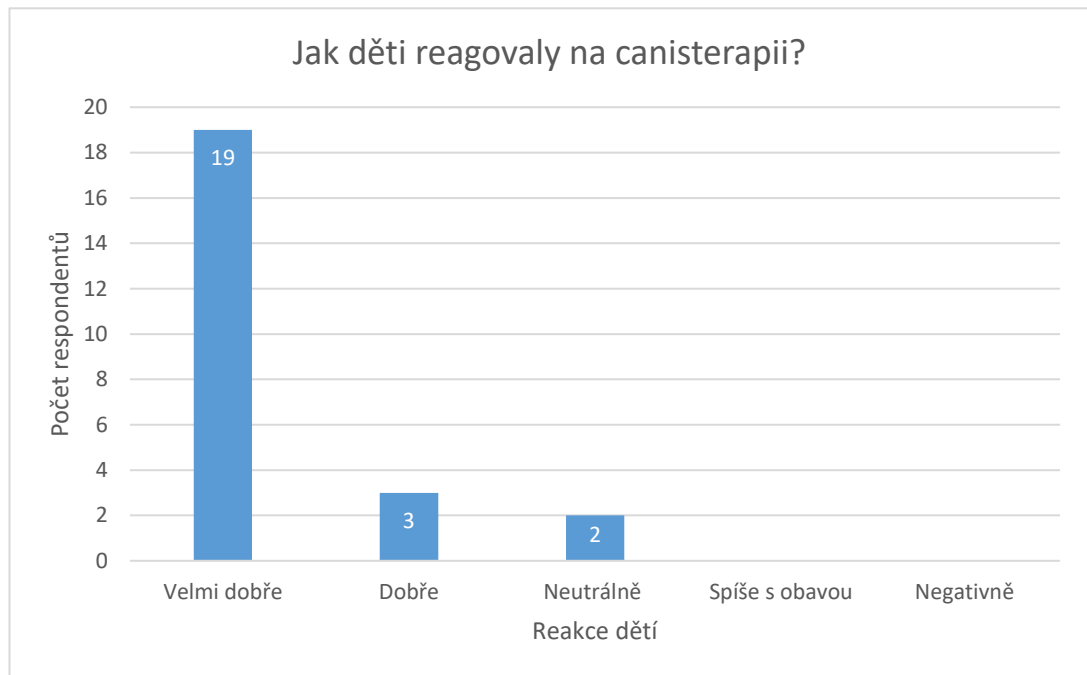
Graf č. 1 – Znalost pojmu canisterapie

Otázka č. 2: Měl/a jste někdy možnost se s canisterapií setkat?

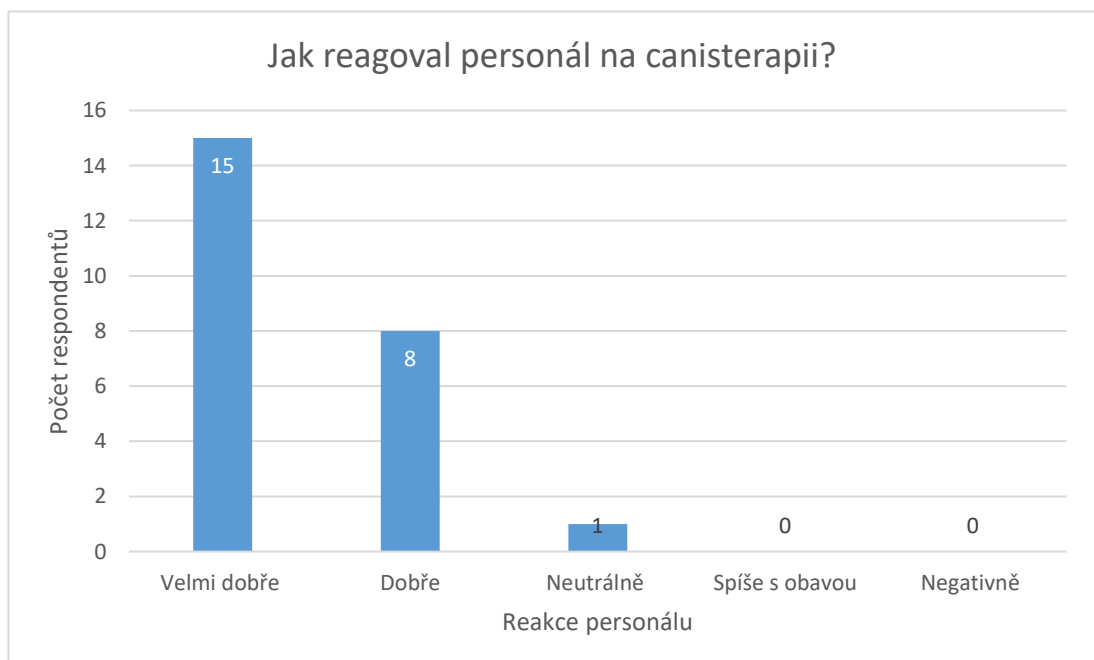
U této otázky odpovědělo celkem 24 dotazovaných, že se již setkali s canisterapií, oproti tomu 16 nemělo s canisterapií nikdy osobní zkušenost.

V případě odpovědi „ANO“ měli respondenti vypsát, kde se s canisterapií setkali, u koho byla prováděna, zda se sezení opakovala, případně jak často. Z uvedených odpovědí vyplývalo, že obvykle šlo pouze o jednorázový náhled ze strany respondenta, například v rámci praxe ve škole či semináře. Vyskytly se zde však i případy, kdy dotazovaný uvedl, že měl osobní zkušenost s canisterapií ve svém bývalém zaměstnání a že zařízení, kde pracoval navštěvoval canisterapeutický pes obvykle 1x týdně či 1x měsíčně.

Další částí 2. otázky byla Likertova škála, která se dotazovala na reakce dětí a zaměstnanců na terapii za využití psa. Nevyskytla se zde žádná negativní odpověď.

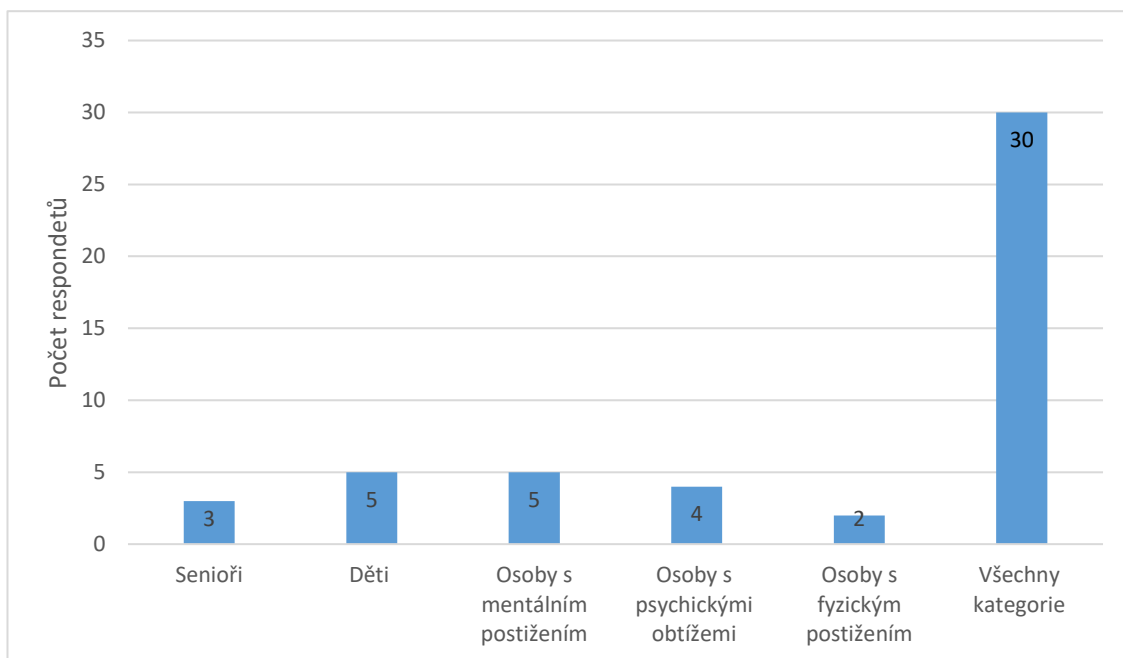

Graf č. 2 – Reakce dětí na canisterapii.

Graf č. 3 – Reakce personálu na canisterapii

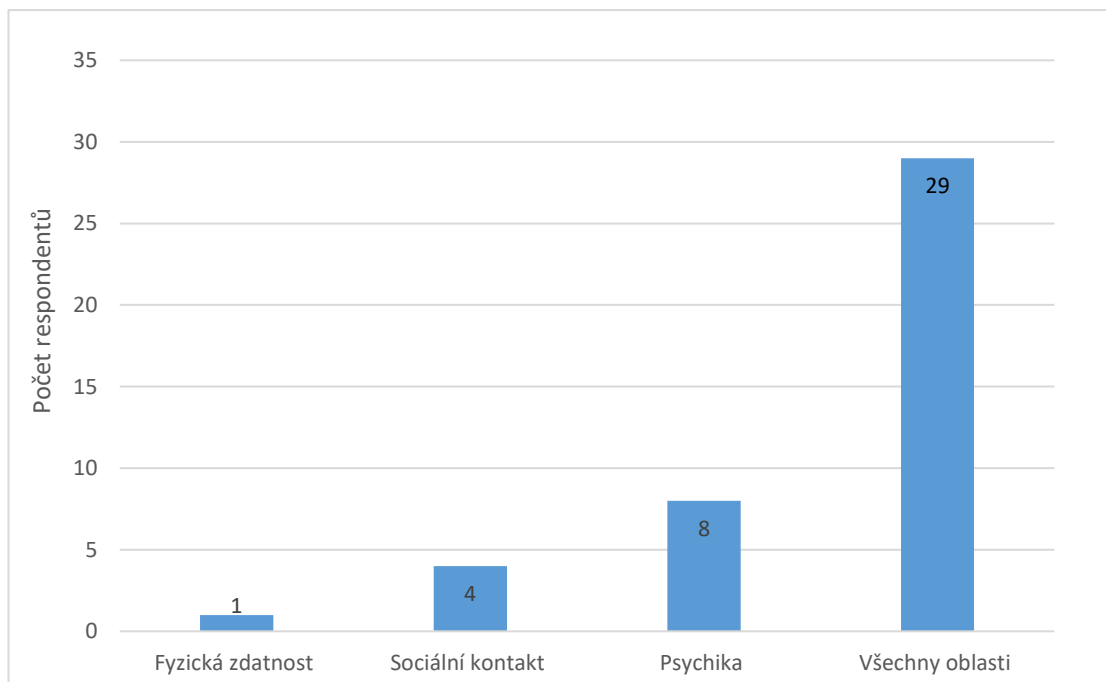
Otázka č. 3: Pro koho si myslíte, že je canisterapie nejvhodnější?

Graf č. 4 – Vhodnost canisterapie pro jednotlivé skupiny lidí.

Otázka, u které byla možnost více odpovědí. Téměř většina respondentů uvedla názor, že je canisterapie vhodná pro všechny výše zmiňované skupiny.

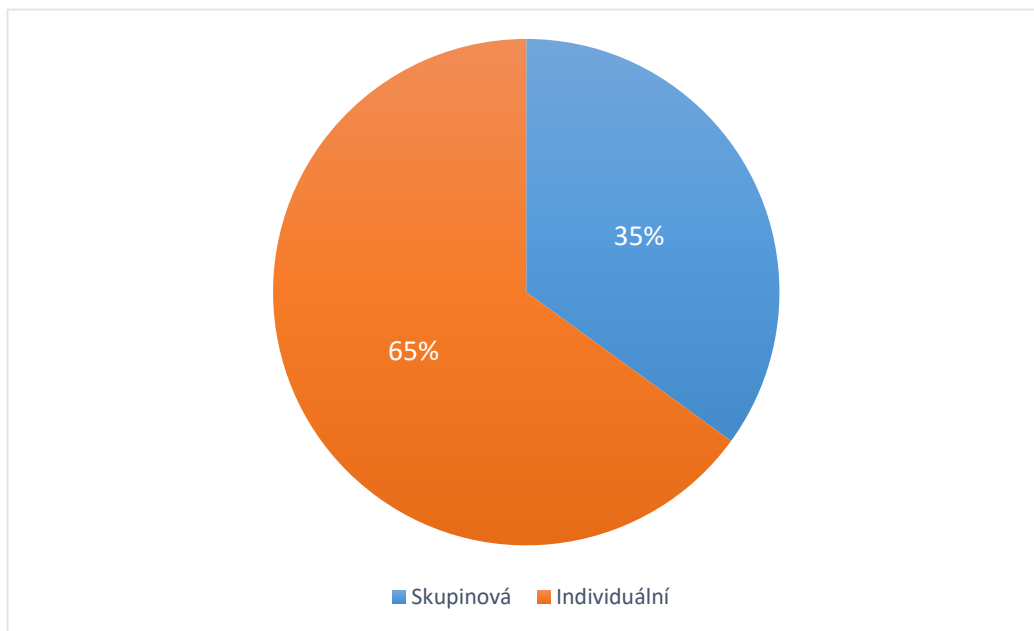
Otázka č. 4 – Co si myslíte, že je cílem canisterapie

Graf č. 5 – Cíl canisterapie

Otázka s více možnostmi. Nejčastější odpovědí, na otázku týkající se cíle canisterapie, byla odpověď zahrnující všechny zmiňované oblasti. Druhou nejvíce četnou odpovědí byla odpověď, že canisterapie se zaměřuje zejména na zlepšení psychiky lidí, poté na zlepšení sociální kontaktu a nejméně četná odpověď bylo zlepšení fyzické zdatnosti.

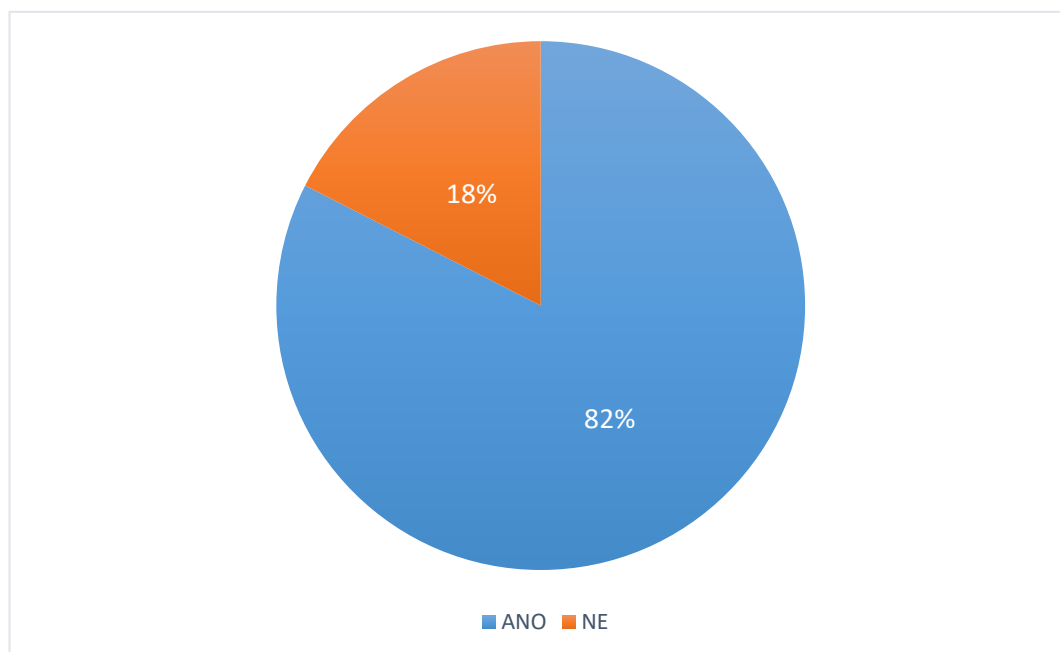
Otázka č. 5 – Jaká forma canisterapie si myslíte, že je vhodnější pro děti v dětském domově?

Graf č. 6 – Forma canisterapie

Graf č. 6 znázorňuje odpovědi na otázku, týkající se názoru respondentů ohledně formy canisterapie, která je podle nich vhodnější pro děti v dětských domovech. Nadpoloviční většina (62%) respondentů dala přednost individuální canisterapie pro dítě. Následně zbytek dotazovaných (38%) je toho názoru, že skupinová forma by byla pro děti vhodnější.

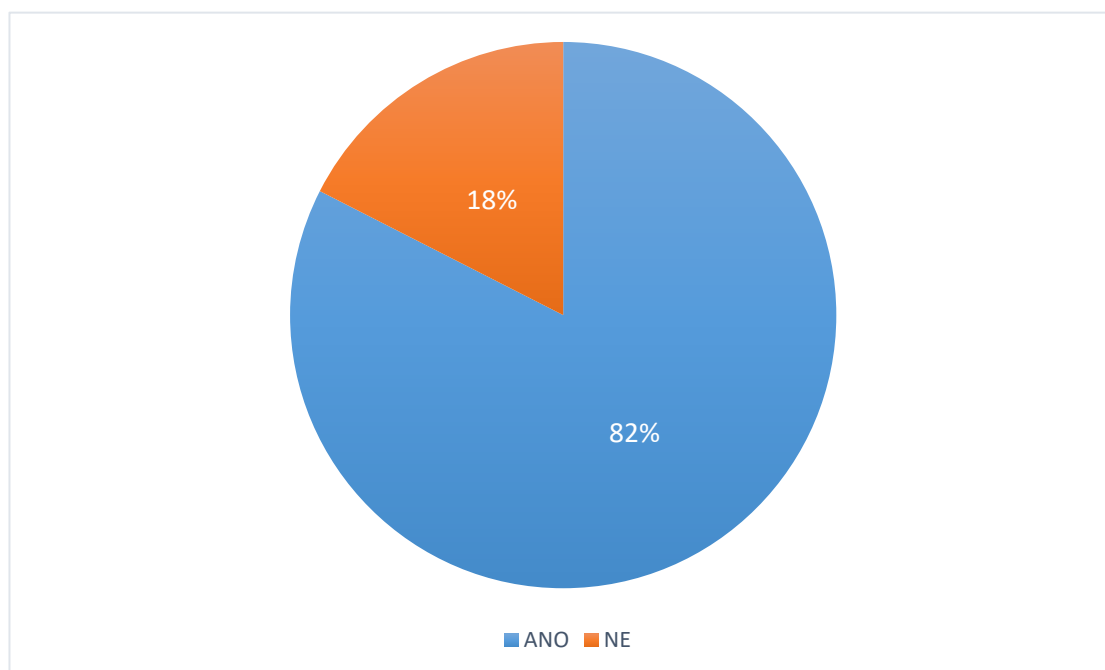
Otázka č. 6 – Myslíte si, že pes využívaný v canisterapii musí mít canisterapeutické zkoušky?

Graf č. 7 – Potřeba canisterapeutických zkoušek

Většina respondentů (86%) byla téhož názoru, že pes, který vykonává canisterapii, musí mít canisterapeutické zkoušky, zbylých 14 % zastává přesvědčení, že zkouška není nutností pro vykonávání canisterapie.

Otázka č. 7 – Co je podle Vás pro děti lepší varianta?

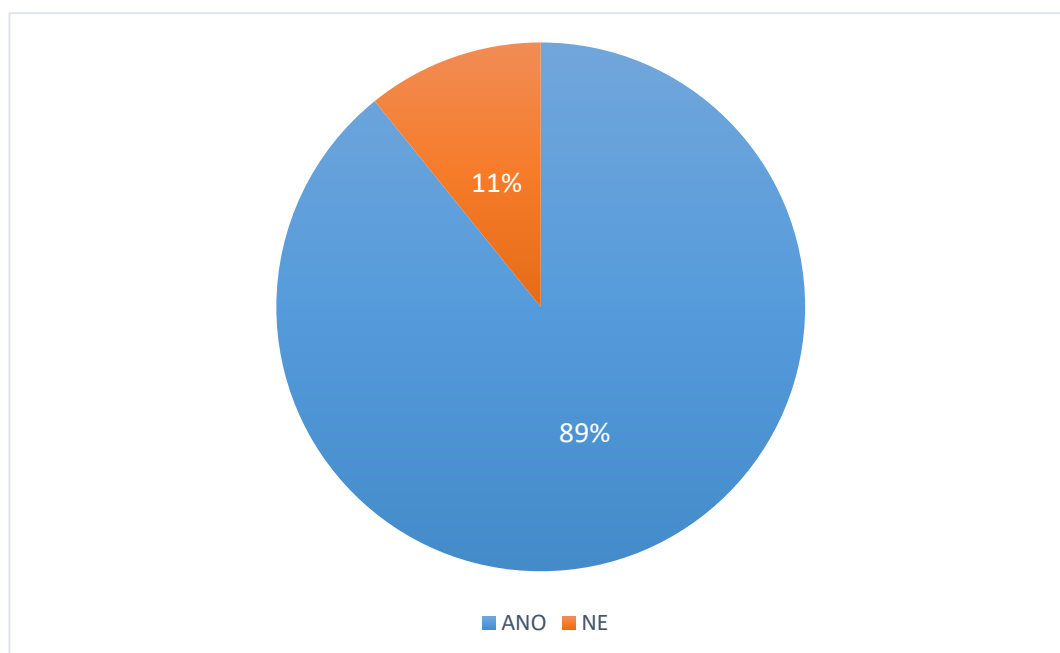

Graf č.8 – Výběr terapie

Respondenti měli na výběr ze dvou možností. První možností bylo sezení s výchovným poradcem a druhou možností byla forma terapie/aktivity se zvířaty.

Z celkového počtu 29 respondentů vybralo 25 variantu terapie/aktivity se zvířetem. Zbylí 4 zvolili sezení s výchovným poradcem.

Otázka č. 8 – Měl/a byste zájem o canisterapii ve vašem dětském domově?

Graf č. 9 – Zájem o canisterapii v dětském domově

U otázky č. 8 odpovědělo pouze 26 respondentů. Na tuto otázku neodpověděli 3 respondenti, jednalo se o osoby, kteří u 1. otázky uvedli, že nevědí, co pojem canisterapie znamená, je tudíž logické, že ani nemohou vyjádřit svůj názor, zda by o tuto terapii měli zájem. Zájem o canisterapii v dětském domově vyjádřilo 22 respondentů, 4 by možnost využití psa u dětí zamítli.

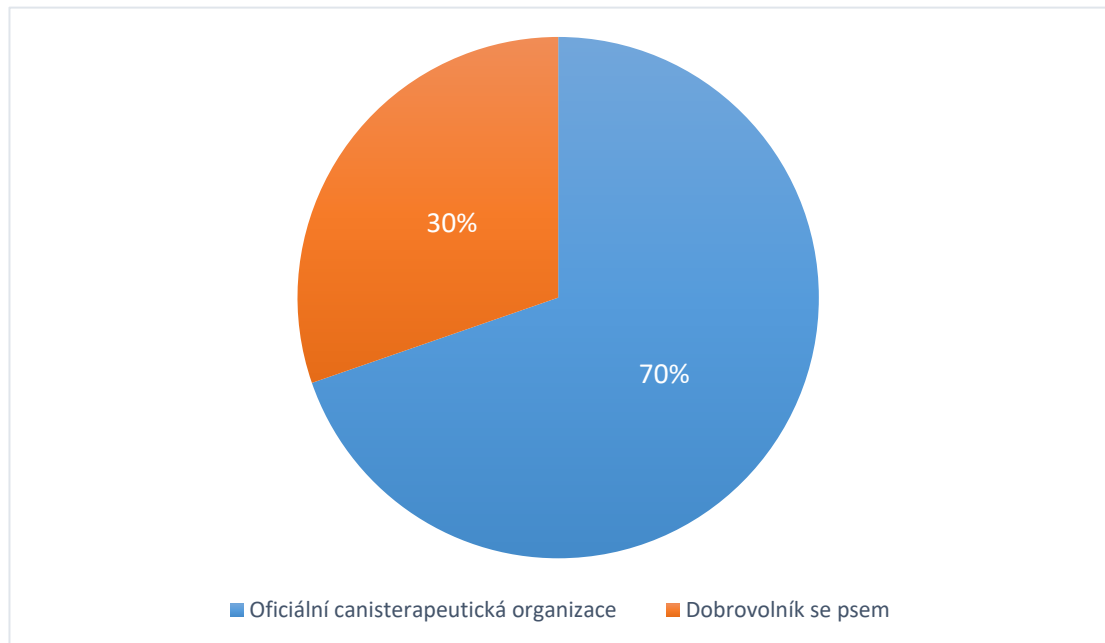
Otázka č. 9 – Uveďte, prosím důvod Vaší odpovědi na otázku č. 8

Jednalo se o otevřenou otázku, kde dotazovaní měli vlastními slovy odůvodnit svou odpověď u předchozí otázky.

Většinou se jednalo o odůvodnění, že canisterapie by mohla vést ke zlepšení psychiky u dětí v dětském domově. Dalším častým důvodem, byla nízká možnost kontaktu dětí se zvířetem a absence možnosti mít v dětském domově zvíře, které by se většina dětí přálo. Tudíž v případě, kdy by do zařízení docházel dobrovolník se psem, představovalo by to pro děti zpestření,

odreagování a odbourání stresu, který mohou pociťvat. Vyskytovala se i odůvodnění, že některé děti, které žijí v dětském domově trpí psychickými problémy případně poruchou ADHD.

Otázka č. 10 – Na koho byste se obrátili v případě zájmu o canisterapii?

Graf č.11 – Poskytovatel canisterapie

Na tuto otázku odpovídalo 22 respondentů, jednalo se o osoby, které u otázky č. 8 uvedli, že by měli zájem ohledně využití canisterapie.

Z celkového počtu 22 uvedlo 14 (64%) dotázaných, že by oslovilo oficiální canisterapeutickou organizaci, zbylých 8 (36%) by dalo přednost dobrovolníkovi se psem.

6 Diskuze

Výsledky práce ukázaly, že znalost canisterapie u zaměstnanců dětských domovů je velice vysoká. Více než 90 % dotázaných uvedlo správnou definici zmiňovaného pojmu a nadpoloviční většina s ní měla i osobní zkušenost. Na základě této zkušenosti ohodnotili reakce dětí, které se canisterapie zúčastnily a personálu, který byl během návštěvy psa přítomný. Jak děti, tak i personál reagoval ve většině případech velmi dobře, nevyskytla se žádná negativní reakce. Díky této skutečnosti se dá předpokládat, že možnost využití canisterapie se dostává do podvědomí stále více lidí, tudíž by v budoucnu mohlo dojít k jejímu výraznému rozšíření ve více odvětvích.

Odpovědi na otázku, které se týkají cílových osob a oblastí canisterapie, dokazují její všestrannost. Respondenti jsou přesvědčeni, že canisterapie ovlivňuje všechny oblasti zdraví a psychické pohody člověka. Tento výsledek potvrzují i studie (Bernstein et al., 2015, Ebener et Oh, 2017, Martin et Farnum, 2002, Tribet et al., 2008). Uvádí oblast sociální, psychickou, mobility a například hmatové stimulace, které jsou psem ovlivněny. Většina dotázaných by doporučila terapii za využití psa všem kategoriím klientů – senioři, děti, osoby s mentálním i fyzickým postižením či osoby s psychickými obtížemi. Jejich odpovědi jsou podloženy výzkumy autorů, kteří se zabývali možným využitím psa u rozdílných skupin lidí (Zsoldos et al., 2014, Tribet et al., 2008, Schuck et al., 2013).

Ohledně otázky, zda je pro děti lepší individuální či skupinová forma terapie zvolilo až 65 % respondentů možnost individuální formy. Individuální forma terapie by byla vhodná pro děti, které mají problémy například s navázáním sociálního kontaktu. Jelikož by byl přítomen pouze pes a canisterapeut, mělo by se dítě cítit v bezpečí a nemělo by podléhat velkému stresu či obavám. Ve skupinových formách terapie, by mohl pes u méně sebejistých jedinců dodat odvahu a možnost se více uvolnit i v přítomnosti většího počtu lidí.

Je dokázáno, že vliv zvířete, tedy i psa má pozitivní vliv na psychiku dítěte (Bernstein et al., 2015). Toto si myslí i 35 dotázaných, kteří by dali přednost terapii před sezením s výchovným poradcem. V některých dotaznících byla připsaná poznámka, že je to velmi individuální a záleželo by na závažnosti problému, ale jsou toho názoru, že alternativa se zvířetem je pro dítě vhodnější.

Příjemným zjištěním bylo, že 89 % zaměstnanců v DD, kteří odpovídali na dotazník, by mělo zájem o zařazení canisterapie mezi aktivity, které nabízejí dětem. Důvody jejich zájmu: zlepšení sociálních kontaktů u dětí vůči lidem i zvířatům, posílení jemné motoriky u menších dětí, zklidnění dítěte, zodpovědnost – péče o zvíře, zlepšení nálady. Většina

odůvodnění je shodná s literární rešerší, ve které se uvádí možnosti využití psa u dětí. Zbýlých 11 % uvedlo, že ne, ale část z nich svou odpověď zdůvodnila tím, že v jejich okolí není dostatečná možnost canisterapie využít či druhým důvodem byly finance. Problém týkající se malé nabídky terapií uvedli zaměstnanci DD Nové Strašecí.

Jisté zlepšení by mělo proběhnout v oblasti finanční podpory, jelikož finanční prostředky některých DD neskýtají takové možnosti, aby mohly provozovat canisterapii.

7 Závěr

AAA/AAT lze na základě literární rešerše považovat za vhodnou aktivitu pro děti, které se nacházejí v dětském domově. Některé děti, které vyrůstají v DD musí překonávat znevýhodnění, která jsou způsobeny absencí dospívání v rodinném prostředí. Můžeme u nich pozorovat problémy, jako jsou vzory atypického chování, ADHD, poruchy řeči, deprese, poruchy učení, dále může být ovlivněn i jejich sociální, emoční a kognitivní vývoj. Aktivity či terapie podporována zvířetem by mohla jejich problémy pomoci řešit.

Pes, využívaný během AAA/AAT, může dítě ovlivnit v mnoha směrech. Studie popisují využití psů u dětí, které je prospěšné zejména v oblasti mentálního a duševního zdraví. Jejich účinek se projevuje především ve zlepšení nálady, sociálních schopností, zvýšení sebevědomí a snížení depresí, pocitu nadbytečnosti či méněcennosti. V některých studiích byl také zmíněn pozitivní vliv psa na fyziologické procesy organismu člověka, které následně vedou ke snížení stresu a snížení krevního tlaku. Pes dále může dítěti napomoci i ke zlepšení učení, kdy pro dítě představuje především motivaci, aby dítě usilovněji pracovalo a snažilo se podat, co nejlepší výkony.

Po zhodnocení dotazníku se ukázalo, že informovanost zaměstnanců o tomto pojmu je více než dobrá. Příjemně překvapující byl fakt, že značná část respondentů měla osobní zkušenost s náhledy canisterapie. Téměř všichni by měli zájem o využití terapie za přítomnosti psa v jejich dětském domově, kdyby se jim naskytla možnost.

Současné studie poukazují na schopnost psa pomáhat dětem v mnoha oblastech, avšak stále by bylo potřeba více výzkumů, které by jejich výsledky potvrdily. Dá se však předpokládat, že AAA/AAT je stále na svém vzestupu a do budoucna dojde, k jejímu výraznému rozšíření.

8 Seznam použité literatury

Balluerka, N., Muela, A., Amiano, N., Caldentey, M. A. 2014. Influence of animal-assisted therapy (AAT) on the attachment representations of youth in residential care. *Children and youth services review*. 42. 103-109. ISSN: 01907409

Bassette, L. A., Taber-Doughty, T. 2013. The Effects of a Dog Reading Visitation Program on Academic Engagement Behavior in Three Elementary Students with Emotional and Behavioral Disabilities: A Single Case Design. 42 (3). 239-256. DOI: 10.1007/s10566-013-9197-y. ISSN: 1053-1890

Batki, A. 2017. The impact of early institutional care on emotion regulation: studying the play narratives of post-institutionalized and early adopted children. *Early Child Development and Care*. 1-15. DOI: 10.1080/03004430.2017.1289190. ISSN: 0300-4430

Becker, J. L., Rogers, E. C., Burrows, B. 2017. Animal-assisted Social Skills Training for Children with Autism Spectrum Disorders. *Anthrozoös*. 30 (2). 307-326. DOI: 10.1080/08927936.2017.1311055. ISSN: 0892-7936

Bernabei, V., De Ronchi, D., La Ferla, T., Moretti, F., Tonelli, L., Ferrari, B., Forlani, M., Atti, A. R. 2013. Animal-assisted interventions for elderly patients affected by dementia or psychiatric disorders: A review. *Journal of Psychiatric Research*. 47 (6). 762-773. DOI: 10.1016/j.jpsychires.2012.12.014. ISSN: 00223956

Bernstein, P. L., Friedmann, E., Malaspina, A. 2015. Animal-Assisted Therapy Enhances Resident Social Interaction and Initiation in Long-Term Care Facilities. *Anthrozoös*. 13 (4). 213-224. DOI: 10.2752/089279300786999743. ISSN: 0892-7936

Cipriani, J., Cooper, M., DiGiovanni, N. M., Litchkofski, A., Nichols, A. L., Ramsey, A. 2013. Dog-Assisted Therapy for Residents of Long-Term Care Facilities: An Evidence-Based Review with Implications for Occupational Therapy. 31 (3). 214-240. DOI: 10.3109/02703181.2013.816404. ISSN: 0270-3181

ČESKO, Zákon č. 109 ze dne 29. března 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. 2002. In Sbíрка zákonů České republiky. částka 48. s. 2978, 2982. Dostupné také z < <http://www.zakony.cz/>>

Klub speciálního výcviku ČKS Helppees a Helppees – Centrum výcviku psů pro postižené o.s.. 2013. Zkušební řád pro zkoušky speciálního výcviku psů pro osoby se zdravotním postižením, canisterapii a Test chování psa na veřejnosti. [online]. [cit. 2018-01-03]. dostupné také z <www.helppees.cz>

Dicé, F., Santaniello, A., Gerardi, F., Menna, L. F., Freda, M. F. 2017. Meeting the emotion! Application of the Federico II Model for pet therapy to an experience of Animal Assisted Dimitrijevic, I. 2009. Animal-assisted therapy – a new trend in the treatment of children and adults. *Psychiatria Danubina*. 21 (2). 236-24

Dietz, T. J., Davis, D., Pennings, J. 2012. Evaluating Animal-Assisted Therapy in Group Treatment for Child Sexual Abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*. 21 (6). 665-683. DOI: 10.1080/10538712.2012.726700. ISSN: 1053-8712

Ebener, J., Oh, H. 2017. A Review of Animal-Assisted Interventions in Long-Term Care Facilities. 41 (2). 107-128. DOI: 10.1080/01924788.2017.1306380. ISSN: 0192-4788

Endenburg, N., van Lith, H. A. 2011. The influence of animals on the development of children. *The Veterinary Journal*. 190 (2). 208-214. DOI: 10.1016/j.tvjl.2010.11.020. ISSN: 10900233

Education (AAE) in a primary school. *Pratiques Psychologiques*. 23 (4). 455-463. DOI: 10.1016/j.prps.2017.03.001. ISSN: 12691763

EL Koumi, M. A., Ali, Y. F., El Banna, E. A., Youssef, U. M., Yasser Raya, M., Ismail, A. A. 2012. Psychiatric Morbidity among a Sample of Orphanage Children in Cairo. *International Journal of Pediatrics*. 2012. 1-7. DOI: 10.1155/2012/141854. ISSN: 1687-9740

Evans, N., Gray, C. 2012. The Practice and Ethics of Animal-Assisted Therapy with Children and Young People: Is It Enough that We Don't Eat Our Co-Workers? *British Journal of Social Work*. 42 (4). 600-617. DOI: 10.1093/bjsw/bcr091. ISSN: 0045-3102

Fine, A. H. c2006. Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice. 2nd ed. Elsevier/Academic Press. Boston. ISBN: 978-0-1236-9484-3

Fine, A. H., 2010. Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice. 3rd ed. Academic Press/Elsevier. Amsterdam. ISBN: 978-012-3814-531

Fung, S. -chun. 2016. Canine-assisted reading programs for children with special educational needs: rationale and recommendations for the use of dogs in assisting learning. *Educational Review*. 69 (4). 435-450. DOI: 10.1080/00131911.2016.1228611. ISSN: 0013-1911

Gee, N. R., Crist, E. N., Carr, D. N. 2010. Preschool Children Require Fewer Instructional Prompts to Perform a Memory Task in the Presence of a Dog. DOI: 10.2752/175303710X12682332910051. ISBN: 10.2752/175303710X12682332910051

Gee, N. R., Harris, S. L., Johnson, K. L. 2015. The Role of Therapy Dogs in Speed and Accuracy to Complete Motor Skills Tasks for Preschool Children. *Anthrozoös*. 20 (4). 375-386. DOI: 10.2752/089279307X245509. ISSN: 0892-7936

Giuliani, F., Jacquemettaz, M. 2017. Animal-assisted therapy used for anxiety disorders in patients with learning disabilities: An observational study. *European Journal of Integrative Medicine*. 14. 13-19. DOI: 10.1016/j.eujim.2017.08.004. ISSN: 18763820

Govender, P., Barlow, C., Ballim, S. 2016. Hippotherapy in occupational therapy practice. *South African Journal of Occupational Therapy*. 46 (2). -. DOI: 10.17159/2310-3833/2016/v46n2a6. ISSN: 23103833

Glenk, L. 2017. Current Perspectives on Therapy Dog Welfare in Animal-Assisted Interventions. *Animals*. 7 (12). 7-. DOI: 10.3390/ani7020007. ISSN: 2076-2615

Gwenzi, G. D. 2018. The Transition from Institutional Care to Adulthood and Independence. *Child Care in Practice*. . 1-15. DOI: 10.1080/13575279.2017.1414034. ISSN: 1357-5279

Hoagwood, K. E., Acri, M., Morrissey, M., Peth-Pierce, R. 2016. Animal-assisted therapies for youth with or at risk for mental health problems: A systematic review. *Applied Developmental Science*. 21 (1). 1-13. DOI: 10.1080/10888691.2015.1134267. ISSN: 1088-8691

Hrbáčková, K., Šafránková, A. P. 2016. Self-Regulation of Behaviour in Children and Adolescents in the Natural and Institutional Environment. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 217. 679-687. DOI: 10.1016/j.sbspro.2016.02.119. ISSN: 18770428

Hsieh, Y. -L., Yang, C. -C., Sun, S. -H., Chan, S. -Y., Wang, Luo. 2016. Disability and Rehabilitation. 39 (17). DOI: 10.1080/09638288.2016.1207108. ISSN: 0963-8288

Champagne, D., Corriveau, H., Dugas, C. 2016. Effect of Hippotherapy on Motor Proficiency and Function in Children with Cerebral Palsy Who Walk. 37 (1). 51-63. DOI: 10.3109/01942638.2015.1129386. ISSN: 0194-2638

Kim, M. J., Kim, T. Y., Oh, S., Yoon, B. C. Equine Exercise in Younger and Older Adults: Simulated Versus Real Horseback Riding. DOI: 10.1177/0031512517736463. ISBN: 10.1177/0031512517736463

Kirnan, J., Siminerio, S., Wong, Z. 2016. The Impact of a Therapy Dog Program on Children's Reading Skills and Attitudes toward Reading. *Early Childhood Education Journal*. 44 (6). 637-651. DOI: 10.1007/s10643-015-0747-9. ISSN: 1082-3301

Koca, T. T. 2016. What is hippotherapy? The indications and effectiveness of hippotherapy. *Northern Clinics of Istanbul*. DOI: 10.14744/nci.2016.71601. ISSN: 21484902

Marcus, D. A. 2013. The Science Behind Animal-Assisted Therapy. *Current Pain and Headache Reports*. 17 (4). -. DOI: 10.1007/s11916-013-0322-2. ISSN: 1531-3433

Marine, G., Martine, H. 2011. Human-animal relationships: from daily life to animal-assisted therapies / Relazione uomo-animale. *Annali dell'Istituto Superiore di Sanità*. 47 (4). 397. DOI: 10.4415/ANN_11_04_12. ISSN: 00212571

Marino, L. 2012. Construct Validity of Animal-Assisted Therapy and Activities: How Important Is the Animal in AAT? 25. 139-151. DOI: 10.2752/175303712X13353430377219. ISBN: 10.2752/175303712X13353430377219

Martin, F., Farnum, J. 2002. Animal-Assisted Therapy for Children With Pervasive Developmental Disorders. *Western Journal of Nursing Research*. 24 (6). 657-670. DOI: 10.1177/019394502236639. ISSN: 01939459

Morantz, G., Heymann, J. 2009. Life in institutional care: the voices of children in a residential facility in Botswana. *AIDS Care*. 22 (1). 10-16. DOI: 10.1080/09540120903012601. ISSN: 0954-0121

Muckle, J., Lasikiewicz, N. 2017. An exploration of the benefits of animal-assisted activities in undergraduate students in Singapore. *Asian Journal of Social Psychology*. 20 (2). 75-84. DOI: 10.1111/ajsp.12166. ISSN: 13672223

Muela, A., Balluerka, N., Amiano, N., Caldentey, M. A., Aliri, J. 2017. Animal-assisted psychotherapy for young people with behavioural problems in residential care. 24 (6). O1485-O1494. DOI: 10.1002/cpp.2112. ISSN: 10633995

Ng, Z. Y., Pierce, B. J., Otto, C. M., Buechner-Maxwell, V. A., Siracusa, C., Werre, S. R. 2014. The effect of dog-human interaction on cortisol and behavior in registered animal-assisted activity dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 159. 69-81. DOI: 10.1016/j.applanim.2014.07.009. ISSN: 01681591

Oliveira, P. S., Fearon, R. M. P., Belsky, J., Fachada, I., Soares, I. 2014. Quality of institutional care and early childhood development. *International Journal of Behavioral Development*. 39 (2). 161-170. DOI: 10.1177/0165025414552302. ISSN: 0165-0254

Parish-Plass, N. 2008. Animal-Assisted Therapy with Children Suffering from Insecure Attachment Due to Abuse and Neglect: A Method to Lower the Risk of Intergenerational Transmission of Abuse? *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 13 (1). 7-30. DOI: 10.1177/1359104507086338. ISSN: 1359-1045

Schuck, S. E. B., Emmerson, N. A., Fine, A. H., Lakes, K. D. 2013. Canine-Assisted Therapy for Children With ADHD. *Journal of Attention Disorders*. 19 (2). 125-137. DOI: 10.1177/1087054713502080. ISSN: 1087-0547

Souter, M. A., Miller, M. D. 2015. Do Animal-Assisted Activities Effectively Treat Depression? A Meta-Analysis. *Anthrozoös*. 20 (2). 167-180. DOI: 10.2752/175303707X207954. ISSN: 0892-7936

Stergiou, A., Tzoufi, M., Ntzani, E., Varvarousis, D., Beris, A., Ploumis, A. 2017. Therapeutic Effects of Horseback Riding Interventions. 96 (10). 717-725. DOI: 10.1097/PHM.0000000000000726. ISSN: 0894-9115

Tribet, J., Boucharlat, M., Myslinski, M. 2008. Le soutien psychologique assisté par l'animal à des personnes atteintes de pathologies démentielles sévères. *L'Encéphale*. 34 (2). 183-186. DOI: 10.1016/j.encep.2007.01.006. ISSN: 00137006

Vávrová, S., Hrbáčková, K., Hladík, J. 2014. Revealing Mechanism of Self-regulation in Children and Minors in Institutional Care. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 112. 583-592. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.01.1205. ISSN: 18770428

Wohlfarth, R., Mutschler, B., Beetz, A., Kreuser, F., Korsten-Reck, U. 2013. Dogs motivate obese children for physical activity: key elements of a motivational theory of animal-assisted interventions. *Frontiers in Psychology*. 4. -. DOI: 10.3389/fpsyg.2013.00796. ISSN: 1664-1078

Zents, C. E., Fisk, A. K., Lauback, C. W. 2017. Paws for Intervention: Perceptions About the Use of Dogs in Schools. *Journal of Creativity in Mental Health*. 12 (1). 82-98. DOI: 10.1080/15401383.2016.1189371. ISSN: 1540-1383

Zsoldos, A., Sători, Á., Zana, Á. 2014. Impact of animal-assisted intervention on rehabilitation of patients with spinal cord injury. *Orvosi Hetilap*. 155 (39). 1549-1557. DOI: 10.1556/OH.2014.29977. ISSN: 0030-6002

9 Přílohy

PŘÍLOHA č. 1

DOTAZNÍK

*Dobrý den,
jmenuji se Jana Suchá a jsem studentkou České zemědělské univerzity v Praze, kde studuji 3 ročník oboru Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty. V současné době píši bakalářskou práci na téma AAA/AAT v dětských domovech. Součástí mé práce je průzkum, který se týká informovanosti sociálních pracovníků a vychovatelů v dětských domovech o canisterapii.*

Dovoluji si Vás, požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník se skládá z 10 otázek a je zcela anonymní.

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu

Hodící odpověď zakroužkujte

- Pohlaví: a) muž b) žena
- Věk: a) 18–30
 b) 31–45
 c) 46 a více
- Pracovní pozice: a) ředitel/ředitelka c) sociální pracovník/pracovnice
 b) vychovatel/vychovatelka d) lékař

1. Víte, co znamená pojem canisterapie?

- a) ANO
b) NE

Pokud ano, napište, o co se jedná:

2. Měl/a jste někdy možnost se s canisterapií setkat?

- a) ANO
b) NE

Pokud ano, vypište, prosím – kde? U koho? Opakovala se sezení? Případně, jak často?

**vyberte jednu možnost*

	Velmi dobře	Dobře	Neutrálně	Spíše s obavou	Negativně
Jak na to děti reagovaly?	1	2	3	4	5
Jak na to reagoval personál	1	2	3	4	5

3. Pro koho, si myslíte, že je canisterapie nejvhodnější?
 - a) pro seniory
 - b) pro děti
 - c) pro osoby s mentální postižením
 - d) pro osoby s psychickými obtížemi
 - e) pro osoby s fyzickým postižením
 - f) pro všechny kategorie

4. Co si myslíte, že je cílem canisterapie?
 - a) zlepšení fyzické zdatnosti
 - b) zlepšení sociálních kontaktů
 - c) zlepšení psychiky
 - d) zlepšení ve všech oblastech

5. Jaká forma canisterapie si myslíte, že je vhodnější pro děti v dětském domově?
 - a) skupinová
 - b) individuální

6. Myslíte si, že pes využívaný na canisterapii musí mít canisterapeutické zkoušky?
 - a) ANO
 - b) NE

7. Co je podle Vás pro děti lepší varianta?
 - a) sezení s výchovným poradcem
 - b) terapie/aktivity se zvířaty

8. Měl/a byste zájem o canisterapii ve vašem dětském domově?
 - a) ANO
 - b) NE

9. Uveďte, prosím, důvod Vaší odpovědi na otázku č. 8

10. Na koho byste se obrátili v případě zájmu o canisterapii?
(na tuto otázku odpovídejte v případě, že jste u č.8 odpověděli ANO)
 - a) oficiální canisterapeutickou organizaci
 - b) dobrovolníka se psem

PŘÍLOHA č. 2

Speciální cviky

1. Prohlídka psa (jako u veterináře) – cílem cviku je prověřit, že se psem může manipulovat i cizí osoba. Pomocník osloví majitele i psa, převezme vodítko, vezme psa do náruče (u velkých plemen je možno použít dva pomocníky), postaví ho na stolek s neklouzavým povrchem, max. do výšky cca 1,20 metru, další pomocník/pomocníci provádějí prohlídku zubů, uší, ohonu, otření tlapek apod. Při prohlídce pomocníci na psa klidně promlouvají, hladí ho a mohou mu podat i pamlsk. Poté psa sundají ze stolu a předají zpět majiteli. Celý tento cvik probíhá za přítomnosti psovoda, který je od psa vzdálen cca 2–3 metry. Psovod smí psa povzbudit pouze hlasem. K nesplnění cviku dochází, pakliže pes projeví silnou bázlivost, nenechá se prohlédnout, projeví náznak agresivity.

2. Reakce psa na rušivé vlivy a nečekané podněty – smyslem cviku je prověření pevnosti nervů psa. Cvik se provádí pouze v přítomnosti psovoda. Rušivými vlivy a nečekanými podněty se rozumí padající předměty (klíče, plechovka, berle, hůl apod.), cyklisté, gestikulující lidé, křičící děti, dětské hračky apod. Hodnotí se po celou dobu zkoušky, provádí se v exteriéru i interiéru, s tím, že minimálně jedno provedení je v interiéru a minimálně jedno provedení probíhá v exteriéru. Pes by se měl chovat adekvátně k síle každého rušivého vlivu či nečekaného podnětu, tzn., že mírné uleknutí a následné uklidnění se nehodnotí jako chyba. Interiér – psovod psa odloží vleže nebo vsedě na vzdálenost cca 2 m, odepne vodítko a stojí čelem ke psu a diskutuje s rozhodčím či další osobou. Po cca 10ti vteřinách prochází ve vzdálenosti 1m od psa pomocník, kterému při míjení psa upadne větší svazek klíčů, plechovka s kamínky apod. Psovod nesmí psa ovlivňovat. Pro splnění cviku není rozhodující, zda pes setrvá v poloze, ale jeho reakce na podnět. Exteriér – přezkoušení se provádí v rámci dlouhodobého odložení. Psovod psa odloží a odchází na určené místo. Po cca 1 až 2 minutách prochází kolem psa pomocník, který odhodí předmět směrem k odloženému psu ve vzdálenosti ne bližší, než 2 metry od psa. Rušivým předmětem se rozumí např. plechovka s kamínky, klíče apod. Pes musí zůstat odložen a nesmí si rušivého podnětu nijak všímat. Bázlivá či nezvladatelná reakce psa znamená nesplnění cviku a ukončení zkoušky.

3. Aportování jiné osobě za asistence psovoda – smyslem cviku je ochota ke spolupráci, komunikaci a hře psa s cizími lidmi. Jako aport se může použít jakákoliv hračka psa, součást

výstroje psa či osobní předmět psovoda nebo pomocníka (výběr předmětu pro aportování je ponechán na vůli psovoda). Psovod se psem na vodítku přichází k pomocníkovi, pes má možnost se krátce s pomocníkem seznámit – promluvení na psa, pohlázení. Je na zvážení psovoda, zda bude mít psa na vodítku či bez vodítka. Psovod může podat aportovací předmět pomocníkovi nebo ho odhodit sám na vzdálenost min. tří kroků, příp. může aportovací předmět podat psu do tlamy (poté ho pes sám podává pomocníkovi – psovod může psa při podávání pomocníkovi nasměrovat i rukou). Pes vybíhá ihned pro aport, psovod i pomocník mohou psa povzbuzovat, psovod může psovi k podání aportu pomocníkovi pomoci i přidržením psa za obojek, ukázáním rukou a nasměrováním psa k pomocníkovi. Nehodnotí se zde aport jako takový – zda pes překusuje, hraje si s ním atp., ale zájem psa o komunikaci a ochotu spolupráce s pomocníkem. Pes nesmí překusovat aport ale tak, že je to nebezpečné pro pomocníka, na povel pomocníka či psovoda musí předmět ihned a ochotně pustit (nesmí škubat hlavou nebo za předmět příliš tahat). Nesplnění cviku je nezájem psa o aport či komunikaci, rázné nucení psa ze strany psovoda, silné překusování.

4. Vyrovnanost vzruchu a útlumu psa – smyslem cviku je prokázat, že pes má vyrovnaný vzruch a útlum. Tento cvik navazuje na cvik č. 3 - "Aportování jiné osobě za asistence psovoda" (v případě, že pes neaportuje, určí rozhodčí jiný vhodný způsob přezkoušení vzruchu a útlumu psa). Pes se musí po ukončení hry a odebrání aportu (hračky) sám, příp. na jeden klidný zvukový nebo posunkový povel psovoda ihned zklidnit. Zklidňující povel musí být vysloven v klidu, psovod nesmí na psa křičet, pokud je pes na vodítku, psa nesmí pro zklidnění vodítkem jakkoli ovlivňovat. Pes nesmí po ukončení aportu (hry) na pomocníka ani psovoda skákat, štěkat ani obtěžovat. Nepuštění aportu ani na třetí povel, úporné dožadování se pokračování hry, razantní skákání na pomocníka nebo psovoda a naprostá neschopnost psa se uklidnit, jsou důvodem pro nesplnění zkoušky.

5. Ponechání psa v místnosti s cizími osobami – cílem cviku je prověřit, zda pes je schopen samostatné komunikace a spolupráce s dalšími lidmi. Psovod přivádí psa na vodítku ke dveřím místnosti, kde předá psa pomocníkovi, který psa odvede do místnosti a zavře dveře. V místnosti se nachází rozhodčí a max. čtyři další pomocníci, kteří na psa klidně promlouvají, hladí ho, jeden z nich psa pevně obejmě a drží cca 5 vteřin. Jeden z pomocníků dá psu povel lehni či sedni – pes by měl být ochoten povelu uposlechnout nebo se nechat lehce mechanicky do dané polohy ovlivnit. Pomocníci se musí ke psu chovat šetrně a vlídně, jakékoliv násilí je

nepřípustné. Nesplnění cviku je nemožnost psa udržet v místnosti – pes chce utéct, škrábe na dveře, není schopen navázat kontakt.

6. Omezení pohybu – provádí se během cviku 1. a 5. Nesplnění cviku – přílišná bázlivost, pes ze sevření panicky utíká.

7. Podávání pamlsku a potravu psovi – cílem cviku je, aby pes prokázal opatrnost při odebírání pamlsku z rukou pomocníků. Pomocník – může být i dítě, tělesně či duševně handicapovaný člověk, podá psovi pamlssek. Psovod může pomocníkovi dát vlastní pamlsky pro případ, že pes je vybíravý. Při provádění cviku je pes na vodítku. Nesplnění cviku je hrubé, nešetrné odebírání pamlsku. Hrubé skočení po pamlsku, které přímo ohrožuje bezpečnost pomocníka je důvodem pro diskvalifikaci ze zkoušky.

8. Chování psa mezi hrajícími si dětmi – smyslem cviku je prověřit psa ve vztahu k dětem. Psovod se psem na vodítku přichází ke skupince dvou až šesti dětí a min. jedné dospělé osoby, seznámí skupinku se svým psem a zapojuje se se psem do dění ve skupině. Po zařazení psa do skupiny může psovod odepnout vodítko – je ponecháno na jeho vůli. Děti se chovají přirozeně, hlasitě se smějí a povídají si, hrají si s různými hračkami, na psa hovoří, hladí ho, zapojují psa do své hry, psu sundávají a nasazují obojek, manipulují s vodítkem apod. Psovod psa položí a děti ho překračují, u velkých plemen nechá také psa stát a děti ho podlézají apod. Hodnotí se také komunikační schopnosti psovoda. Nesplnění cviku je bázlivost psa vůči projevu dětí, neochota setrvat mezi dětmi, naprostá neschopnost psovoda komunikovat se skupinou dětí.

9. Chování psa vůči ležící osobě – smyslem cviku je navázání kontaktu s nemohoucí – ležící osobou – na lůžku, na zemi. Psovod se psem na vodítku přichází k ležící osobě. Psovod první musí navázat kontakt s ležící osobou, ujistit se, zdali se ležící osoba psa bojí, či se na psa těší a šetrným způsobem zprostředkovat kontakt mezi psem a ležící osobou. Ležící pomocník může psa hladit, objímat, odměňovat pamlskem, zatahat za chlupy či končetiny, poplácat, položit mu ruku na oči, uši, nos, sahat mu na nohy a do tlamy – to vše musí provádět s citem vůči psovi, ale s důrazem na praktickou upotřebitelnost psa. Nesplnění cviku je bázlivost psa vůči ležící osobě, neopatrné chování psa, neschopnost psovoda komunikovat s nemohoucí osobou.

10. Polohování – cílem cviku je prověřit schopnost psa být nápomocen při rehabilitačních a fyzioterapeutických praktikách. Úlohou psa zde je, aby vlastním tělem a tělesnou teplotou napomáhal při prokrvení a prohřátí např. postižených končetin. Polohování je zaujmutí požadované polohy psa a setrvání v této poloze po určitou dobu, na určeném místě s tím, že dochází k těsnému kontaktu mezi tělem psa a polohované osoby – pomocníka. Osobu – pomocníka lze obložit i více psy najednou. U středních a velkých plemen si pomocník na psa pokládá také končetiny. U malých plemen se přezkušuje pouze polohování vedle těla pomocníka a pes se pokládá na pomocníka. Při přezkoušení lze mít psa na vodítku, psovod může psa ovlivňovat povely. Doba přezkoušení je minimálně deset minut. Nesplnění cviku je neochota psa setrvat v dané poloze, násilné nucení psa psovodem k setrvání.

11. Kontakt psa s tělesně postiženými – vozíčkáři, osoba s berlemi, nevidomý se slepeckou holí, osoba s chodítkem apod. Smyslem cviku je prověřit schopnost psa komunikovat s osobami odkázanými na pomůcky, které jsou pro psa neobvyklé. Přezkoušení lze provádět v exteriéru i interiéru. Psovod prochází určeným prostorem a proti němu přijíždí pomocník na vozíčku, příp. také přichází osoba o berlích či s „chodítkem“. Psovod se s pomocníkem/pomocnicí zastaví, naváže s nimi komunikaci, pomocník/pomocnici si psa hladí, objímají ho, pomocníkovi s berlemi může upadnout berle těsně vedle psa, malá plemena se podají pomocníkovi na vozíčku do klína. Po chvíli psovod se psem pomocníka doprovodí, např. ke dveřím, pomůže pomocníkovi v manipulaci s kompenzační pomůckou. Poté se rozloučí a psovod se psem odchází. Nesplnění cviku je bázlivost psa vůči pomůckám či pomocníkům, výrazné překážení při manipulaci.

12. Kontakt psa s osobou/osobami s mentálním postižením nebo psychickým onemocněním. Smyslem tohoto cviku je přezkoušení reakcí psa na osoby s psychickým onemocněním. Tento cvik je jedním ze stěžejních bodů této zkoušky, protože reakce psa na setkání s takto narušenou osobou mohou být nečekané a neadekvátní, a to jak ze strany psa, tak člověka. Není přípustné, aby na zkoušce bylo psychické onemocnění jakkoli simulováno, protože i sebelepší simulace („herecký výkon“) ze strany pomocníka, nemůže nikdy nahradit skutečné chování psychicky nemocné osoby a bezprostřední reakce psa a není přípustné, aby se pes poprvé setkal s psychicky nemocnou osobou až při praktickém provádění canisterapie. Proto je při přezkušování psa nutná přítomnost alespoň jedné osoby s psychickým onemocněním, se kterou musí být vždy doprovod v podobě odborného dohledu (lékař, odborný pověřený pracovník). Psovod přichází se psem na vodítku. Psovod první musí navázat kontakt

s nemocnými, ujistit se, zdali se psa bojí, či se na psa těší a šetrným způsobem zprostředkovat kontakt mezi psem a nemocnými. Nemocní si psa mohou hladit, objímat, malá plemena si vzít na klín, vodit psa na vodítku, manipulovat s obojkem či vodítkem, po odsouhlasení rozhodčím mohou psa odměňovat pamlsky, hračkou apod., to vše za pomoci a účasti psovoda. Neschopnost navázání kontaktu, a to jak ze strany psa, tak ze strany psovoda znamená nesplnění cviku. Bázlivá reakce či silná nejistota a nedůvěra psa vůči nemocným znamená nesplnění zkoušky.

13. Chování psa, vystupování psovoda a celkový dojem – hodnotí se v průběhu celé zkoušky a může ovlivnit zadání či nezadání zkoušky. Canisterapeutický tým tvoří nejen pes s vyrovnanou povahou a velmi dobře zvládnutou poslušností, ale také jeho psovod, který musí být rovněž vyrovnaný, komunikativní, mít příjemné vystupování a vzhledem k významu zkoušky být také slušně a vhodně oblečen.